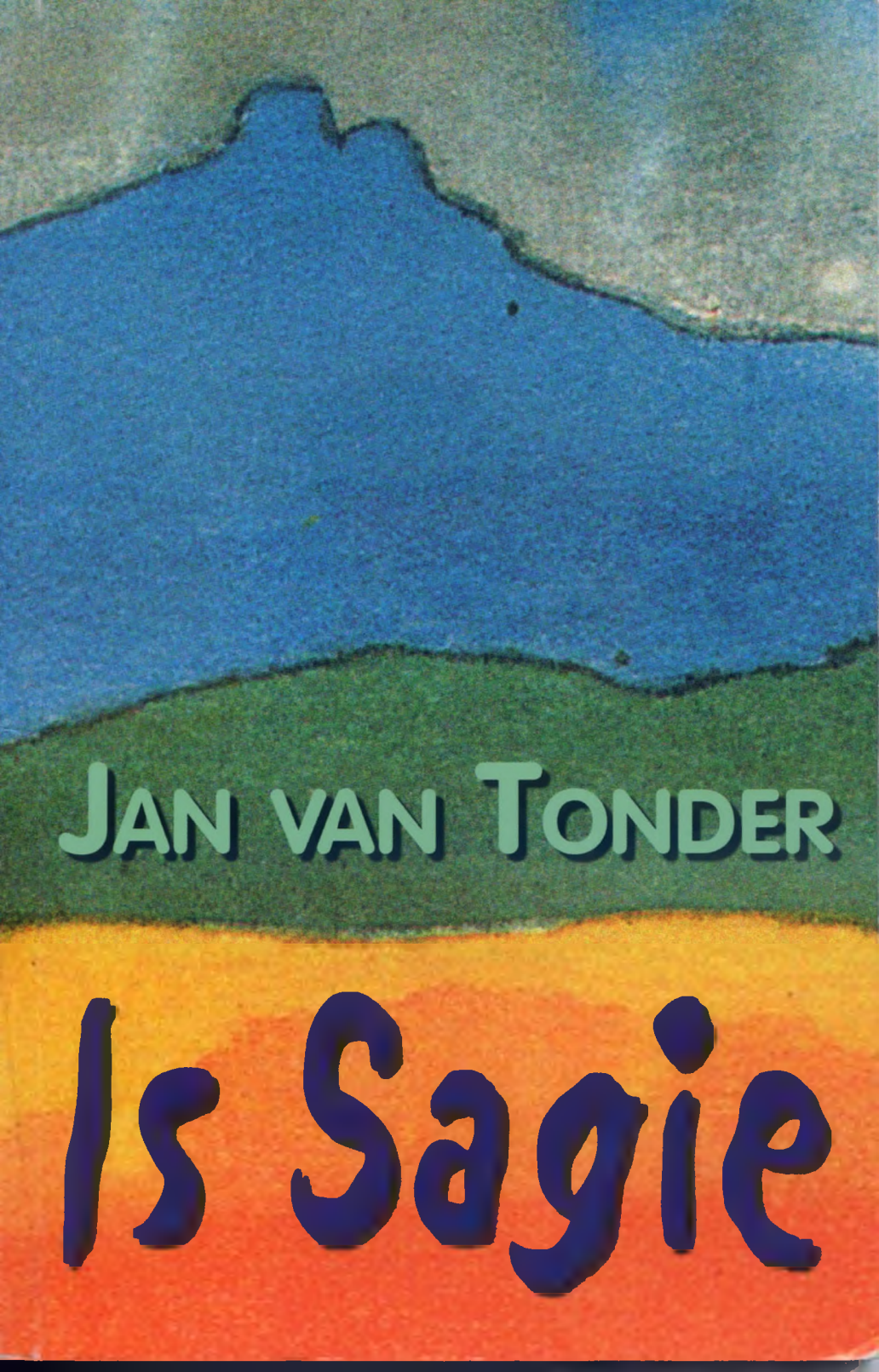

JAN VAN TONDER

Is Sagie

JAN VAN TONDER

ECHT SAGIE

ECHT SAGIE

Vertaling Michiel Angenent, 2020

ECHT SAGIE

Jan van Tonder

Opnieuw voor Christo en Marietjie

En ook voor mijn vader en zusters.
Voor mijn moeder die van de Kleine Karoo leefde.

EEN

“Dat een berg nou zo mooi kan zijn.” Sagie kneep zijn ogen dicht tegen de zon. Hij klauterde tegen de wal van het waterreservoir, de ‘dam’, op en ging zitten toen hij boven was gekomen. “Twee zonnen,” zei hij. “En twee blauwe luchten.”

Er was een kleine rimpeling in het spiegelbeeld op het water.

Hij begon te lachen. Hij dacht aan het beeld dat de berg nu zag: twee Sagies – eentje rechtop en eentje ondersteboven. “Zie ik er mooi uit?” schreeuwde hij naar de berg.

De berg en de zon spatten uiteen toen hij een platte kei over het water liet scheren. Elke sprong werd korter totdat de kei zo ongeveer stil hing en toen onder het bruine water verdween.

Het was stil in de vallei. De tractoren van Dwarsrivier stonden stil op zondag. De boeren waren naar de kerk. Als ze terugkwamen, gingen ze eerst eten en dan slapen en dan wandelen. Maar niemand zou naar hen toekomen. Sinds zijn moeder gestorven was, kwam hier geen mens meer. Zelfs na de rouwdienst had zijn vader de sandwiches en wat er voor de begrafenisgangers klaargezet was, aan de arbeiders op de boerderij moeten geven.

Zeker omdat Pa zo’n zak kan zijn, had Sagie gedacht.

Ze hadden haar gewoon hier in de buurt van het huis begraven, hier op de plek waar zij zo van gehouden had – in de geur van de Karoobosjes, onder een platte kei uit de heuvels, waarop zijn vader de naam, geboorte- en sterfdatum van zijn moeder zelf had uitgebeiteld. Met Bijbeltekst en al.

De dam lag weer rimpelloos voor Sagie.

Dwarsrivier was niet zo groen als normaal in deze tijd van het jaar. De heuveltoppen vertoonden tekenen van gronderosie. De bosjes stonden verder uit elkaar dan vroeger. Slechts een paar van hun geiten konden nog in de heuvels

rondlopen, want weidegrond werd schaars. De rivier stroomde hier niet meer.

Sagie haalde het garenklosje met het elastiek en de fiets-spaak onder de kei uit waar hij het verstopt had. Nou had hij zin om kikkers te schieten, zondag of geen zondag. Zolang zijn vader het maar niet wist.

Hij liep de waterkant helemaal af tot hij een klauwkikker op de bodem zag liggen. Sagie stak de fietsspaak door het klosje en trok het elastiek naar achteren. Hij mikte en zag al hoe de kikker zou spartelen wanneer de spaak hem tegen de modder vastpinde. Zijn ene oog hield hij stijf dichtgeknepen.

“Je vader geeft je er ongenadig van langs, als hij je nou zou zien.”

Sagie schoot zichzelf bijna in zijn voet, zo snel probeerde hij van het klosje af te komen. De kikker schoot in een wolk van modder de diepte in.

“Jesses, Freek, wat laat je me nou schrikken.”

“En dan vloek je ook nog zo lelijk op de dag des Heren.” Freek stond met zijn handen in zijn zakken op de wal. Sagie wist dat er rillingen van genot over zijn hele lijf liepen, omdat hij hem zo had laten schrikken.

“Jij heb me zo vloeken geleerd – en nou kom je hier staan je van de domme houden. En je heb mijn kikker ook nog weggejaagd. Hij was wel zo groot,” gaf Sagie aan toen Freek dichterbij kwam.

“Gaan we zwemmen vanmiddag?” Freek stak zijn voet in het water. “Voel eens,” zei hij.

“Je weet dat ik niet mag zwemmen op zondag.”

“Zwemmen is geen zonde.”

“Op zondag wel. Zegt Pa zelf.”

“Maar je kunt vanavond toch alweer om vergiffenis vragen.”

“Dat mag je niet doen, man.” Sagie keek Freek ernstig aan. “Dan doe je nog erger zonde.”

“Wat heb je dan die keren gedaan toen je met mij zwom als het zondag was?”

“Toen heb ik gebeden en excuus gevraagd.” Sagie dacht een ogenblik na. “Maar dat was anders. Toen heb ik daarna pas besloten om te bidden. Dan is het geen zonde.”

“Net nog wou je een kikker schieten. Dat is erger dan zwemmen.”

“Hou nou toch op over zonde, Freek. Van zonde moet je ver weg blijven.”

Sagie stak de spaakkatapult weg op zijn plek. Hij vond het niet erg dat Freek wist waar hij hem verstopte. “Kom me helpen, Freek, we moeten de koeien naar de kraal brengen. Kijk maar daar hoe ze al staan met hun volgevreten pens.”

Ze renden naar het luzerne-veldje waar de koeien graasden – Sagie voorop.

“Sagrijs,” schreeuwde Freek, “hol maar hard, hè. Ik zweer werkelijk dat die gele op ontploffen staat. Je vader sloeg je

laatst zowat bijna dood toen hij een koe met de tepelprikker moest steken. Je weet hoe hij is met koeien; gek op het constant-geld voor de melk.” Sagie was al zo ver vooruit dat hij niet wist of hij hem nog hoorde.

“Kom nou, Freek, kletspraat gaat de koeien niet in de kraal krijgen! Hé, hé, Kerrieland!” Hij gooide een kluit naar Carolien. Hij had allang tegen zijn vader gezegd dat ze die koe moesten verkopen, want ze was altijd de eerste die haar kont tegen de krib gooide. Het was de enige koe die bij het melken vastgebonden moest worden. “Hé!”

De koeien kenden de weg naar de kraal. Met zwaaiende uiers liepen ze de stoffige zandweg op.

“Freek, ik heb een plan.”

Freek liep naar het rijtje witte arbeidershuizen te kijken die tegen de heuvelrug stonden.

“Ik zeg...”

“Ik hoor je wel.”

“Maar je zoekt zo met je ogen naar Jakkeliën, hè. Ik zeg je lekker niet wat mijn plan is.”

“Dat zeg je toch wel.”

Sagie maakte het hek achter de koeien dicht. “Lettie is weer klaar voor de stier, zij en Bontie waren vandaag al wat klimmerig bij elkaar. Wat ik wou zeggen is dat de dammen te veel onder Pa’s oog liggen. Maar als we paardje gaan rijden op de boterboom, zal hij het niet zien.”

Freek bleef staan, zodat Sagie naar hem moest kijken.

“Vertel me nou eens, Sagrys, voor wie ben je nou eigenlijk bang voor te gaan zwemmen? Is het nou voor de Here of voor je vader?”

“Met Boven heb ik nog nooit problemen met zwemmen gehad. Pa geeft me er elke keer voor op mijn donder. Kom nou, man.”

“Wat met onze kleren, hè?” Freek dacht aan de dag dat Sagies vader ze allebei een pak slaag had gegeven toen ze met vlekken op hun kleren thuis waren gekomen. En dan nog al die keren dat zijn eigen moeder hem voor hetzelfde te grazen had genomen. “Vandaag ga ik absoluut geen bo-terboompje rijden.”

Sagie glimlachte. “We doen het wel, maar slaag gaan we niet krijgen.”

“Nou, hoe dan?”

“In ons nakie. Gewoon in onze blote kont. Ik heb het vorige week geprobeerd – je hoeft alleen maar net boven het stammetje te blijven, anders schuurt je vel af. Kijk.” Sagie bukte zich en trok zijn broek omlaag zodat je zijn ene bil kon zien. De helft van de korstjes was al afgevallen.

“Ik weet het nog zo net niet. Wat als een doornstruik je piemel te pakken krijgt? Dan is het doe met je handje. Nee, in m’n nakie rijd ik geen boompje en ik rijd niet met kleren aan.” Freek bleef opeens staan en voelde niet eens hoe heet de rots onder zijn blote voeten werd. “Doorn in je piemel,” bromde hij en stevende af op de schaduw van een bosje.

“Nee, man, ik was ook bang, maar je houdt de boom zo vast – kijk met deze hand en je stuurt bij met die hand. Zo. En als je eraf valt, laat je de boom gewoon gaan, maar met de andere hand blijf je vasthouden tot je stilligt.”

Freek liep achter Sagie aan, maar wist nog niet of hij boompje ging rijden. Het was lang geleden dat ze het hadden gedaan. Hij had er zin in, maar vroeg zich af of het wel zo’n goed idee was.

Sagie begon te lachen. Iets verderop hield hij het niet meer en krom van het lachen wees hij met zijn vinger naar Freek. “Ik zie je al,” kon hij er nog net uitkrijgen.

“Wat heb je toch?” Freek vond dat gelach maar niks.

“Ik zie je al zo, met een spierwitte doorn in die piemel van je!” Sagie ging zitten tot hij uitgelachen was.

“Wil je nou naar de boterbomen toe of niet? Vandaag rijd ik je boven van de boom af. En ik hoop dat je met je verkeerde hand loslaat en in een aloë belandt.” Het leek er bijna op dat Freek dat voor mogelijk hield.

Ze liepen verder. Sagie liep haastig omhoog in een smalle kloof.

“En wat van onze kleverige lijven als we klaar zijn?” Freek had het gevoel dat hij Sagie nog kon overhalen zijn plan te veranderen.

“Dan gaan we ons wassen in de dam. Gewoon een paar keer naar de overkant en terug en we zijn schoon.”

“En wat dan dat het zondag is?”

“Dan is het geen zwemmen, man; dan is het toch baden.” Sagie schudde zijn hoofd. “Kom, we gaan nou boompje rijden.”

“Ik heb geen zin. Er komt alleen weer gedonder van – daar hoeft je nauwelijks moeite voor te doen, weet je.”

Sagie ergerde zich. “Jij bent zeker nou te groot voor bo-terboompje rijden, nou je stapelgek bent op Jakkeliën. En vergeleken bij mij ben je nog maar een snotneus. Tot wanneer hebben we niet samen gereden, en nou is het niet goed genoeg meer.”

De twee waren al tussen de heuvels, buiten het zicht vanaf het pad en het huis. Ergens ver vooruit konden ze de bel van de belhamel horen.

“Hun zijn op een dag allemaal van mij,” zei Sagie.

“Wie zijn ‘hun’? Waar heb je het over?”

“De geiten, man. Hoor die bel eens. Ooit ga ik me een dekram kopen. Met wat voor geld weet ik nog niet, maar ik ga me zo eentje kopen. Een goeie ram weet precies waar hij moet lopen om te zorgen dat de jakhalzen de kudde niet grijpen. Zit in zijn bloed, zegt Pa, om dat te weten.” Hij stak zijn handen in zijn zakken. “Ik zeg, hun gaan van mij zijn op een dag. Hun allemaal.”

“Ik hoorde je wel.” Freek haalde een sigaret tevoorschijn en stak hem op. Hij haalde de rook diep naar binnen en blies hem over Sagie heen.

“Van dat je die Jakkoliën heb.”

“Wat?”

“Dat je rookt. En dan ook nog sigaretten. Dat spul is slecht voor een mens; niet zoals een kalebaspijp wat je bijna niks doet. Die stinken ook. Nee, ’t is net wat Pa zegt, je hoeft maar om je heen te kijken om te zien hoe dat het allemaal bij vrouwen begint. Straks zuip je de weekends ook nog zo als Jan Julies en zo. Wacht maar tot Pa je ziet.”

“Als jij tegen je vader zegt dat ik rook, dan geef ik je een pak rammel zoals pas nog.”

“Wat zoals pas? Wie gaf wie toen een pak rammel?” Sagie besprong Freek en stampte hem tegen de grond. Hij ging bovenop hem zitten. “Kom op, zeg het.”

“Als je niet van me af gaat, ga je maar alleen naar de boterbomen.”

Sagie ging van Freek af. Hij hielp hem overeind en schudde het stof van zijn kleren.

Freek raapte zijn sigaret op van een hoopje geitenkeutels. “Feitelijk rook ik hem nou door de kont van die belhamel van je,” zei hij. “Waar gaan we goeie boterbomen zoeken?”

“Al gezocht en klaargezet.” Sagie wenkte Freek achter zich aan. “Vier ervan.” Met zijn armen uit elkaar: “Zo dik als melkbussen.”

Freek was niet onder de indruk. “Dan kunnen we elk maar twee keer boompje rijden.”

“Is bijna tijd voor Pa om uit de kerk terug te komen,

man.”

Ze haalden de boterbomen onder de struik vandaan waar Sagie ze verstopt had en droegen ze naar de afhellende rotsbank. Alle takken waren er al afgehaald, zodat er precies twee waren overgebleven voor het vasthouden. Met een scherpe kei kapte Sagie tegen de eerste boomstam zodat de bast ervan brak en er slijmerig sap uit begon te lopen – dat maakt het afglijden van de helling makkelijker.

Hij trok zijn kleren uit en ging wijdbeens op de boterboom zitten.

“We hadden eigenlijk een stopwatch moeten hebben zoals ze bij schoolsport altijd hebben, hè. Geef me een duwtje, niet te hard, want hoe rem ik anders daaronder?”

Met een vaartje schoot hij naar beneden, harder dan je kunt rennen. De boterboom werd dunner en dunner onder hem zodat hij, voor hij beneden was, op moest springen om niet weer zijn billen stuk te schuren. Het laatste eind rende hij en voor een katdoring, een acacia met doorns als katten-nagels, kwam hij tot stilstand.

“Volgens mij weet jij niet meer hoe je rijden moet,” liet Freek van boven af horen.

Sagie antwoordde niet. Niet erg ver bij hem vandaan kwam er een klein meisje aanlopen uit een smalle kloof. Ze struikelde en viel. Hij vergat dat hij bloot was en bleef staan, want hij kon haar nu horen huilen. Ze liep bijna tegen hem aan voor ze hem opmerkte. Geschrokken staarde ze naar

Sagies blote lijf. Ze begon te gillen en rende zichzelf in een doornbos vast.

“Freek,” riep Sagie, maar Freek was er al. Hij had de stem van zijn zusje herkend. “’t Is Sofiaatje,” zei Sagie. Iets anders wist hij niet te zeggen.

Terwijl Freek de doorns van haar afplukte, hilde Sofiaatje. Ze schreeuwde niet meer.

“Wat is er, Freek? Kijk toch eens hoe het meisje eruit ziet met die schrammen. En daar is bloed...” wees hij angstig.

“Ga je kleren aantrekken, Sagrys.” Freeks stem klonk op eens anders.

“Wat is er? Wat is met Sofiaatje gebeurd dat zij d’r zo uitziet?” Sagie ging achter een boom staan waar het kind hem niet in zijn blootje kon zien.

“Ga naar huis. Ik neem Sofiaatje mee naar Ma.” Freek tilde haar op en liep van Sagie weg. Sagie sprak hem niet tegen; hij had Freeks stem nog nooit gehoord zoals nu. Hij was zo nieuwsgierig over wat er aan de hand was dat het hem niet eens speet dat het boompjes rijden over was. Hij klom naar de plek waar zijn kleren lagen. De drie ongebruikte boterbomen duwde hij in het dichtstbijzijnde bosje –hij zou er wel een andere dag op komen rijden.

Hij rende naar huis, maar voor hij daar aankwam, hoorde hij de vrouwen bij de arbeidershuizen gillen.

De laatste keer dat ze zo gegild hadden was toen zijn moeder was gestorven; toen Mieta vroeg in de ochtend met

dat bericht op de heuvelrug was gekomen.

Mieta had die hele nacht aan het bed van zijn moeder gezeten en haar hand vastgehouden; ze was alleen een paar keer opgestaan om voor zijn vader koffie te zetten. Die zat zonder een woord te zeggen op een stoel bij het raam. Tegen de ochtend was Mieta naar Sagies kamer gekomen en had ze de kaars naast zijn bed aangestoken.

“Je mamma is dood, Sagrys.”

Hij had een tijdje in het kaarslicht voor zich uitgestaard en toen Mieta aangekeken.

“Nietes,” had hij gezegd. “Nietes.”

Van Sagie was Mieta naar haar eigen mensen toegegaan om het te vertellen.

Sagie was lang op zijn bed blijven zitten. Toen hij vrouwenstemmen hoorde was hij opgestaan en naar de kamer van zijn moeder en vader gelopen. Daar had hij zijn vader op zijn knieën zien zitten voor het tweepersoonsbed met zijn ingedeukte matras.

Zijn vader had gehuild.

Toen hij door de achterdeur naar buiten was gegaan om van het huis weg te komen, had Freek daar gestaan. Samen hadden ze zonder iets te zeggen de heuvel achter het huis beklommen. Samen hadden ze de zon zien opkomen.

Sagie was dertien en Freek zeven. Bijna vijftien jaar geleden.

Toen al had hij van de dood geweten. Van kleins af aan

had hij Jan Julies geholpen bij het slachten; hij had gezien hoe de honden stokstaartjes doodbeten; hij wist dat dieren die dood waren, niet meer terugkwamen – waar ze ook maar heen waren. Mensen gingen naar de hemel, tenminste als je erheen ging, en niemand kwam terug.

Freek en hij waren de heuvel later weer afgegaan en hadden houwelen en schoppen helpen dragen zodat het gat gegraven kon worden.

En nu gilden de vrouwen op de heuvelrug weer. Sagie wist dat hij naar huis moest, maar hij besloot om eerst bij de arbeiders langs te gaan. Hij verliet het voetpad en sloeg de korte weg door het veld in. In zijn haast sprong hij over de bosjes. Hij zag het prikkeldraad dat aan een bosje hing te laat en de punt ervan schramde een bloedspoor over zijn kuit.

Het moet ernstig mis zijn, dacht hij, want er dromden allemaal mensen samen bij Jan Julies' huis. Buiten adem kwam hij er aan. Janneman lag op zijn buik, met zijn armen langs zijn zij, zijn hoofd scheef. Er liep bloed uit zijn neus. Op een afstandje hielden September en Hubert Freek vast.

Jan Julies stond voor Freek. Hij spuugde hem in het gezicht. Sagie kneep zijn ogen dicht toen Freek een vuistslag op zijn mond kreeg. Jan Julies knielde bij Janneman neer en draaide hem op zijn rug. "Janneman." Hij tikte hem zachtjes op zijn wang. "Hoor je pa? Mijn God, Janneman, hoor me nou toch." Hij liet het hoofd van de jongen zakken. Terwijl

hij door de deur zijn huis inliep, zei hij: "Ga je vader halen, Sagrys."

Sagie keek naar Freek. September en Hubert hadden hem losgelaten.

"Pa is nog in het dorp."

Jan Julies keerde zich om. "Bel dan de politie dat ze dat stuk vreten daar kunnen komen halen. Kijk mijn Janneman daar toch liggen; kijk toch. We willen hier bij ons geen moordenaars hebben."

Sagie aarzelde. Hij wilde niet dat de politie Freek zou komen halen.

"Toe, ga nou. Hollen!"

"Freek?"

Freek keerde zich van Sagie af en ging tegen de uitbouw van de fundering van het huis zitten.

In de verte zag Sagie de pick-up van zijn vader onder het afdak bij het huis staan. Oubaas en Willou kwamen blaffend naar hem toe rennen en sprongen tegen hem op.

Zijn vader zat op het bankje op de veranda. "Waar was je? Je ging vanochtend niet naar de kerk, omdat er hier werk te doen viel en niet om maar wat te gaan zitten niksen. Wat zijn dat voor schrammen op je armen en benen? Boterboom?"

Nu pas zag Sagie de vlekken.

"Heb jij boterboom gereden, Sagrys?" Barend stond op.

Sagie zag de narigheid aankomen. "Pa, daar bij die men-

sen is het mis, Pa. 't Is Janneman. Jan Julies zegt dat hij vermoord is. Hij zegt Pa moet ernaartoe komen. En dat ik de politie moet bellen."

"Laat de politie maar zitten. Als ze voor elk ruzietje moeten uitrukken, bemoeien ze zich ook met zaken die hun niet aangaan."

'Is niet een gewone ruzie, Pa, ik denk dat Janneman dood is. Hij blijft maar liggen. Hij praat niet als zijn pa met hem praat."

"Ga dan maar bellen, ik ga kijken wat er aan de hand is."

Sagie vertelde de politie over Janneman die niet wakker wilde worden en over Freek die vastgehouden moest worden.

"We komen zodra we kunnen," zei de politieman. "Agent Olckers," zei Sagie, "ik wilde nog zeggen ... Hallo, agent ... Shit." Hij draaide harder aan de slinger van de telefoon. "Centrale, de politie weer alsjeblieft. Hallo, agent Olckers. Hier weer Sagrys van Greunen."

"Ik wilde nog zeggen over het dochttertje, agent, er zat bloed aan haar."

"Wat voor dochttertje? Toe maar, Sagrys, ik ben er zo." Sagie rende weer naar de arbeidershuizen; hij wilde weten wat er aan de hand was. Het was zeker Freek geweest die Janneman had geslagen. Stel nou dat hij naar de gevangenis werd gestuurd?

Voor Sagie zou de boerderij zonder Freek niet dezelfde

zijn. Freek zat op de trap voor het huis van zijn moeder. Toen Sagie hem groette, keek hij niet op.

Janneman was dood. Hij lag nog op de plek waar hij gevallen was, onder de deken die zijn vader over hem heen had laten gooien. Sagie vroeg zich af hoe ze de bloedvlekken uit de deken zouden krijgen.

Zijn vader kwam aanlopen vanuit Mieta's huis. "Sagrys."

"Pa?"

"Bel ook het ziekenhuis, laat ze een ambulance sturen. Zeg dat ze er vaart achter zetten."

"Wat is gebeurd, Pa?"

"Ga nou, Sagrys. En blijf thuis tot de politie en de ambulance komen, dan stuur je ze hierheen. Schiet nou op."

Sagie was blij dat hij de ambulance kon bellen, maar hij wilde toch ook weten wat er aan de hand was. Altijd werd hij weggestuurd als er iets gebeurde. Zijn vader had er een handje van om hem, als hij iets verkeerd had gedaan, te zeggen dat hij al een grote vent was die beter hoorde te weten. Dan werd hij kwaad, want op dagen als vandaag werd hij weggestuurd.

De ambulance arriveerde enige tijd na de politie, maar vertrok weer snel met Sofiaatje. Sagie zorgde ervoor dat er water op het fornuis stond, voordat hij weer naar Freek ging. Agent Olckers ondervroeg de mensen over wat er gebeurd was terwijl zijn vader stond te luisteren. Freek zat achter in de gevangeniswagen.

“Misschien wil agent Olckers koffie hebben voor hij wegrijdt, Pa. Ik heb water opgezet.”

“Ja, wellicht kan een mens eerst nog snel...”

“De agent is aan het werk, Sagrys.”

“Ja-nee,” zei de agent vlug, “iemand moet die kerel van een Freek zeker opsluiten, toch. Maar goed, meneer Barend, bedankt dat u hebt laten bellen. Ik zal een inspecteur sturen voor het onderzoek. Hij zal hier wat komen rondvragen.”

Freek keek alleen maar recht voor zich uit en zag Jakkelien die achter een onderdeur stond te huilen niet. Hij werd van de boerderij weggereden.

“Wat gaat er nou met Freek gebeuren, Pa?”

“Ik weet het niet. Hij zal naar de rechtbank moeten om te zeggen wat hij gedaan heeft.”

“Heeft hij Janneman zomaar expres doodgeslagen? Waarom, Pa?”

“Schenk alvast koffie voor me in, ik ben er zo.”

“Ja, Pa.” Sagie liep chagrijnig naar huis. En bezorgd over Freek die opgepakt was.

Later die middag, toen zijn vader was gaan liggen na het eten, liep Sagie terug naar de arbeidershuizen. Vroeger kon hij altijd naar oom Gert du Toit gaan als hij iets wilde weten wat zijn vader hem niet wilde vertellen. Oom Gert die op Kopland boerde en graag met Sagie praatte. Hij had uitgelegd dat de hemel geen dorp is zoals Oudtshoorn of George,

en dat je geen lichaam nodig hebt om er te komen – daarom worden mensen die doodgaan, begraven. En de mensen die erheen gaan, komen niet terug, omdat ze dat niet willen, omdat het daar beter is dan hier. Maar nu was oom Gert ook al dood en was alleen Mieta nog overgebleven, Freeks moeder. Zij zou wel weten wat er gebeurd was.

Hij trof haar aan naast haar huis. “Mieta?”

Ze keek op en staarde hem aan. Sagie stond met zijn hoed in zijn hand. Opeens begon ze te huilen en het leek of ze zin had hem stijf tegen zich aan te drukken. Ze schudde haar hoofd, nee, en draaide zich om naar haar deur.

TWEE

Het was de verjaardag van Klein-Piet van oom Pieter Steenekamp. De Steenekamps woonden tegen de berghelling op Landskap, het grootste van de boerderijtjes in de vallei. Verjaardagen onthield Sagie wel, want waar een verjaardag is, is er iets te eten: chocoladetaart, kwarktaart en krentenbrood. Zijn vader kocht nooit taart, omdat het geldverspilling was. Ook al had je er geld voor, het was niet eens

gezond, zei hij, en die uit tante Jopies winkel was toch nooit vers. Daarom was Sagie er op verjaardagen als de kippen bij om geluk te wensen. Dan gaven de tantes hem grote borden vol lekkernijen zonder dat hij er om vroeg. Als hij niet verscheen, zeiden de mensen: "Sagrys is zeker ziek."

Zijn vader liet het toe dat hij ging feliciteren, maar waarschuwde elke keer dat de boerderij niet wachtte.

Hij rende over de zandweg naar Landskap. Tante Loekie bakte beter dan wie ook in de Kleine Karoo en won op elk bakfestival de eerste prijs. En al was Sagie nu niet echt op Klein-Piet gesteld, hij bleef hem jaar na jaar weer feliciteren.

Vanaf de kant van de weg zag hij dat de boeren hun wingerden, die in bloei stonden, met zwavel bewerkten tegen druifluis.

"Ik vroeg me al af wanneer je zou komen," begroette tante Loekie hem. "Sagrys, lieve jongen, jouw portie staat klaar. Deze keer moet je maar binnenkomen, want Klein-Piet zit weer met zijn borst, jongen. Dit jaar gaat hij er, denk ik, de zomer mee in. Kom, hij is in het voorhuis.

"Dank u wel, tante Loekie. Waarom zie ik Lucas zo weinig de laatste tijd, tante? Hij werkte toch altijd op de boerderij, zelfs in de weekenden."

"Verkering, jongen. Hij boert nou meer op de boerderij van zijn aanstaande dan hier, zeg ik je. Die twee zijn vandaag naar de Kaap om ringen uit te zoeken, zomaar midden in de week. Klein-Piet! Sagrys komt je gelukwensen."

“Veel geluk, Klein-Piet,” zei Sagie. Tante Loekie glimlachte. Klein-Piet had moeite om te bedanken tussen de hoestbuien door. Sagies vader zei altijd: “Dat kind hoest net als mijn John Deere-tractor wanneer er sneeuw op de Toverkop ligt”. Sagie schudde Klein-Piet de hand. Hij had al geleerd dat hij niet te hard moest drukken, want dan kermde het kereltje zo erg dat zijn moeder misschien wel minder taart zou geven. “Zeg, Klein-Piet, veel geluk, man. Ik hoor dat jij nu ook halverwege bent.” Sagie lachte. Hij hoorde onlangs iemand op het dorp zoiets tegen opa Henrie zeggen toen die negentig was geworden. Ze hadden allemaal geglimlacht toen ze het hoorden en Sagie had besloten die uitspraak te onthouden.

Maar tante Loekie glimlachte niet. “Mijn hemel, ben je nou helemaal gek geworden? Hij is pas tien...” Ze sloeg haar stevige arm om Klein-Piet. “Ga nou maar weg, Sagrys, en schaam je!”

Sagie zette zijn hoed op toen hij buiten kwam. “Wat geeft het nou helemaal hoe oud je bent – een grapje is toch maar een grapje.” Bij het tuinhek hoorde hij Klein-Piet nog hoesten. Ik hoop dat je stikt in dat krentenbrood, dacht hij.

Nou moest hij weer gaan ploegen.

Voordat hij naar Klein-Piet ging, was hij met de diepe ploeg een vore wezen trekken voor de mest uit de kraal. Freek zou, als het zoals altijd geweest was, na school zijn komen helpen met het werk en Sagie zou hem dan de

taartjes gegeven hebben die hij voor hem had meegebracht. Nu viel er niets te eten en Freek zou er niet zijn. Ze hadden nog niks van hem gehoord sinds de gevangeniswagen hem had meegenomen.

Sagie rende het laatste stukje naar huis om op tijd aan het werk te gaan. Hij wilde zijn vader niet onnodig kwaad maken. En het werk moest ook af, want het was bijna tijd om kalebas te planten.

Zijn vader stond op de veranda uit te kijken over het pad. Het zag ernaar uit dat hij op Sagie stond te wachten.

Barend van Greunen was kwaad – dat had elke voorbijganger kunnen zien en Sagie al helemaal. Hij was bang voor de strop in de hand van zijn vader, ook al had zijn vader na het laatste pak slaag lang geleden gezegd dat hij nu te groot was voor een afranseling. Hij vond het jammer dat het al zo warm was geworden, want al meer dan een maand droeg hij geen lange broek meer, en hij kende dat afranselen door zijn vader.

“Wat is er nou, Pa?”

“Naar binnen!”

“Ik ben toch niet laat voor het werk, Pa.” Hij zorgde dat er een afstand tussen hem en zijn vader bleef. Een van zijn armen gereed om af te weren.

“Naar binnen! Of moet ik je hier op de veranda voor ieders ogen afrossen?”

Sagie liep vooruit naar de badkamer. Dat was de plek

waar afgeranseld werd.

“Ik hoorde dat je onbeschoft was tegen tante Loekie.”

“Hoe bedoelt Pa nou?” Sagie keek zijn vader onthutst aan.

“Ze heeft gebeld. Ze zei dat je met de ziekte van haar kind gespot had.”

“Nietes.”

Barend werd alleen maar kwader. Hij was nauwelijks voor rede vatbaar als hij kwaad werd. In de vallei en in het dorp waren er weinig mensen die iets met zijn temperament aankonden, vooral na het voorval destijds met de kalebaskoopman en de keer dat hij de drie pronkpaarden van Beesbek Badenhorst uit Buffelskloof had doodgeschoten, toen ze zo’n zestig van zijn nog onrijpe zoete meloenen en watermeloenen hadden kapotgetrapt; en bijna ook Beesbek zelf op het moment dat hij er samen met een politieman was aangekomen. Hoe de paarden zo ver afgedwaald waren wist niemand.

“Bukken, Sagrys.” Barend hield niet op met slaan voordat Sagie schreeuwde. Uiteindelijk liet hij hem overeind komen om over de pijnlijke plekken te wrijven. “Ik wil van de burenniks over jou horen, dat weet je. Niemand zal zeggen dat Barend van Greunen zijn zoon niet goed heeft opgevoed. In het vervolg zal je niemand wie dan ook feliciteren met zijn verjaardag, behalve uit goed fatsoen wanneer je hem toevallig ergens tegenkomt.”

De arbeiders zeiden niets over de striemen achter op Sagies benen. Ze hadden dat al heel veel keren zo gezien. Van onder de doornbomen naast het kalebasveld waar ze het laatste stukje van hun lunchpauze lagen, konden ze hem horen schreeuwen,.

Sagie klom met moeite de tractor op en zat ongemakkelijk. Hij vroeg zich af waarom zijn vader hem had geslagen, maar hij durfde het niet te vragen – niet terwijl zijn vader was zoals nu. Achter hem werkte de ploeg een vore open die gevuld moest worden met mest uit de kraal. Het land was niet geëgd, want er waren kluiten nodig voor het recht-op zetten van de kalebas zodat zeker was dat hij een ronde vorm zou krijgen. De voren werden op zes meter van elkaar getrokken. Na het dichtwerken van de voren met de mest werden er op een meter afstand van elkaar gaatjes gestoken met een paar pitten voor elk gat.

De arbeiders liepen naast de aanhangwagen en schepten er schoppen vol mest uit.

Toen de striemen van de strop weg waren, de kalebas geplant en later ingeboet en geschoffeld was, zaten ze op een avond aan tafel om godsdienstoefening te houden. De afwas stond opgestapeld in de wasbak om door Mieta's handen te gaan en voor Barend lag de opengeslagen Bijbel.

Pa, zei Sagie en hij vertelde over de uitspraak die hij in verband met verjaardagen had gehoord en dat hij die bij

Klein-Piet had gebruikt. Hij kreeg dadelijk spijt dat hij weer over het voorval bij de Steenekamps had gepraat, want zijn vader keek hem op een typische manier aan.

Barend stond op, liep naar de kamer en kwam terug met de strop, maar hij liep de zitkamer waar Sagie aan de lange tafel zat, door en ging rechtuit naar de keuken. Sagie hoorde de vuurbuik van het fornuis opengaan en dichtklappen. Zijn vader kwam met lege handen terug en ging zitten, zocht een tekst op en begon te lezen. Nadat hij en Sagie gebeden hadden, draaide hij de lamp niet zoals gewoonlijk uit.

“Hoeveel geiten hebben we nou op de boerderij, Sagrys?”

“Zevenentwintig, Pa; van toen de jakhals laatst de kreupele ooi pakte.”

“En hoe ziet het veld eruit? Hebben we teveel geiten op de grond, of kunnen er nog bij?”

“Is niet zo best dit jaar. Ons plekkie is te klein voor nog geiten. We moeten met oom Kerneels praten dat we van zijn weigronde naast onze op de vlakte van de Platberg kunnen gebruiken. Hij doet er niks mee. Als we die kunnen krijgen, Pa, kunnen we veel meer geiten houden.”

“Nou ja, bij oom Truter ginds op de Anysberg lopen nog een stuk of twintig van mijn geiten. Ze zijn nu allemaal van jou, Sagrys, het spul hier op de boerderij en die andere. Je kunt ermee doen wat je goedgevindt. Je kunt ze verkopen als je wilt en het geld voor jezelf op de bank zetten, maar je

houdt er wel een paar achter, zodat ik bij jou vlees kan kopen voor thuis. Of je kunt ze allemaal houden en ermee gaan boeren. Ik wil niks meer met de geiten vandoen hebben. Jij zorgt voor ze en je draagt het verlies als ze creperen of gepakt worden. Alle onkosten aan het spul betaal jij als er iets te betalen valt. Je kunt met oom Kerneels gaan praten over de weigrond als je de kudde van oom Truter hierheen wil halen.”

Stomverbaasd zat Sagie te luisteren. Vijftig of zestig geiten van hem. Zijn vader wist best wel dat hij er niet eens aan zou denken ze te verkopen. Nu was hij, Sagie, ook boer. Hij werkte niet meer alleen voor zijn vader –dat hoorden de mensen wel te weten als ze met hem spraken.

“Dank u wel, Pa. Ik ga ze niet verkopen behalve een paar jonge en ouwe op de veemarkt; maar ook alleen als er goed op hun geboden wordt. Dank u wel, Pa.”

“Ga iets te drinken maken voor ons, Sagrys. En onthoud dat ik niet zal dulden dat de geiten invloed op je andere werk hebben.”

“Is juist, Pa.”

Barend stak voor ieder van beiden een kaars aan en draaide de lamp uit. Sagie liep met die van hem het vertrek uit, zijn hand als een scherm voor de vlam.

DRIE

Sagie zat naast de weg op zijn vader te wachten die met Freek van het dorp zou komen. Hij had niet willen luisteren naar Sagie's gezanik om de borg te betalen. "Ze laten Freek nooit gaan," had hij gezegd.

"En hoe dan toen met Jan Julies toen die gevangen zat, Pa?"

“Jan Julies is destijds opgesloten wegens openbare dronkenschap op straat, Sagrys. Hij had niemand doodgemaakt.”

Freeks schoolhoofd was komen praten en zijn vader had besloten navraag te gaan doen. Hij had de borgtocht van tweehonderd rand betaald.

Sagie liet een waterhoentje verschrikt uit het water opvliegen toen de gedachte aan Jakkeliën bij hem opkwam en hij opstond om haar te gaan vertellen dat Freek onderweg was. Hij mocht niet met de jonge dochters van de arbeiders praten, maar dit was iets anders, besloot hij. Toen Sagie het haar vertelde, draaide Jakkeliën zich onmiddellijk om, terug het huisje in.

“Je gaat je nou zeker optutten,” riep Sagie haar achterna, voordat hij terug naar de weg rende en op het hek klom. Hij keek naar de plek waar de verharde weg de bergpas over kwam.

“Met die Jakkeliën ga ik nog eens trouwen,” zei Freek graag. “Eind van het jaar als ik klaar ben met school, ga ik naar de Kaap. Misschien neem ik haar dan al gewoon mee, anders moet ik eerst wachten tot ik genoeg geld bij elkaar heb.”

Met Freek had Sagie al veel over meisjes gepraat en over trouwen en een huis bouwen en kinderen krijgen. Freek vertelde over hem en Jakkeliën en dan werd Sagie jaloers, want hij praatte vrijwel nooit met een meisje – laat staan dat hij er een had, zoals Freek.

Meisjes lachten hem uit. Toen hij nog op school zat – jaren geleden voordat zijn vader gezegd had dat hij zich niet meer zo behoefde af te beulen op al dat leren; hij kon nu wel op de boerderij komen boeren- had hij al gezien hoe ze naar hem wezen en begonnen te giechelen. Als ze dat deden, liep hij met opgeheven hoofd, zoals zijn moeder hem dat nog had geleerd, maar vanbinnen voelde hij geen trots.

Jonge meisjes waren er niet in Dwarsrivier, want de meisjes die nog naar school gingen, zaten op de kostschool in het dorp. De andere volgden vrijwel allemaal een opleiding of werkten ver weg van Ladismith. Van de paar die bij de bank, in de winkels en op de coöperatie werkten, praatte alleen Louise van oom Truter met Sagie. Zij was aardig tegen hem als hij naar het postkantoor kwam om postzegels te kopen voor zijn vader. En ze was mooi. Sagie hoopte dat oom Truter haar zou vertellen over de vijftig of zestig geiten die hij had.

Sagie zag een stofwolk op de bergpas. Het was de pick-up van zijn vader. Jakkeliën ging bij hem staan. Allebei wachtten ze. Freek kwam weer naar huis.

Bij het werk overdag had Sagie Freek niet gemist, want hij was eraan gewend te wachten tot Freek van school kwam – Freek die al in de twintig was en nog naar school ging, omdat Mieta wilde dat hij eindexamen deed: net zo zeker als eieren van de kip niet uit haar snavel komen, zei ze altijd. Het was tegen de middag geweest toen de andere

kinderen naar huis kwamen, dat hij was begonnen de weg in de gaten te houden alsof hij had verwacht dat Freek over de bergpas aan zou komen stappen.

Toch was het werk voor hem niet zoals vroeger geweest. Hij had met de ploegstaart in de handen achter het paard aan lopen klossen tussen de rijen Palomino-wingerden door; was van het omspitten van de grond voor het waterkanaal moeër dan normaal geworden.

Nadat hij er lang bij Mieta op had aangedrongen, had zij hem verteld wat er die dag was gebeurd, toen de politie Freek was komen oppakken. Ze had gezegd dat het bijna net zo was geweest als met Willou die keer toen hij, zo groot als hij was, met de kleine foxterriër van het bezoek van wijlen oom Gert aan het klieren was geweest, toen hij dat teefje jankend achter zich aan naar huis had gesleept. Zo was het gegaan, had ze gezegd. Het ging erom dat Freek Jannetje had geslagen, omdat hij Sofiaatje zo'n pijn had gedaan.

Sagie stampte met zijn blote voet op de grond. "Daar komt hij, Jakkeliën. Zie je hem? Die stofwolk maakt Pa's pick-up. Alleen Pa rijdt zo woest als hij op weg terug is naar de boerderij. Je lijkt niet eens blij. Waarom niet?"

Jakkeliën stond gespannen naar de weg te kijken. Ze wist niet of de politiecellen iets veranderd hadden bij Freek. Ze had al gezien dat opsluiting anderen die geregeld vastzaten wegens drankmisbruik, niks deed, maar Freek was nog nooit in de nor geweest. Ze gaf Sagie geen antwoord.

Maar zijn opwinding bleef: "Vandaag schud ik zijn hand helemaal van zijn arm af, zeg ik je."

De pick-up stopte bij het hek. Freek klom eruit. "Dank u, meneer." Barend reed naar het afdak.

"Freek!" Sagie ging naar hem toe, maar Freek liep hem voorbij en pakte Jakkolien vast. Sagie liet zijn hand zakken.

Toen Freek hem een eindje van huis af inhaalde, zei hij: "Loop toch terug naar Jakkolien," en nukkig liep hij verder.

Sagie gaf tante Jopie Jansen een kistje De Wets, de eerste vroege perziken van het jaar.

"Pa stuurt ze, tante, hij zegt voor het lenen van tantes machine om worst te maken. We hebben de bomen flink behandeld met kalkzwavel en koper voor krulziekte en de blaadjes goed uitgeplukt, en Pa heeft de mannen dit jaar stevig met Lebacid laten spuiten, zodat de fruitvliegjes ergens anders moesten gaan vreten." Hij legde het de vrouw maar uit, want ze waren van de stad en hadden niet zo lang geleden het winkeltje gekocht. En dorpsmensen waren toch wel anders. "Lekkerder perziken zal tante niet krijgen, tante hoeft het maar in het dorp vragen en tot in Riversdal. Tot daar verkopen we ook. Tante hoeft het maar te vragen." Hij zette zijn hoed weer op. "Dees hier zijn nou van tante."

Ze luisterde met een glimlach naar hem. Aan zijn gebabbel was ze al gewend. "Dank je, Sagrys, Laat ik er meteen

maar eentje proeven. Ik moet hem zeker eerst afspoelen, hè?”

Hij verbaasde zich erover dat de vrouw zo weinig van vruchten af kon weten. “Nee, tante, de Lebacid is al uitgewerkt. ‘t Is niet meer die ouwe soort gif die bovenop blijft zitten – Pa zegt dat ze tegenwoordig de vrucht binnenin gaan en daar blijven tot ze geen gif meer zijn. Eet hem maar, tante.” Hij hield ervan als ze hem om uitleg vroegen. Van trots kreeg hij kippenvel zodat de haren op zijn armen recht op gingen staan. Zijn mond ging gelijk met die van de vrouw open toen ze begon te eten.

“Mmm,” zei ze. “Ik kom uit een perzikenstreek, Sagie, maar tot nu toe heb ik nog nooit zo’n lekkere geproefd. Je zou wensen dat het elke dag déze tijd van het jaar was.”

Hij giechelde. “Tante Jopie moet nog eens onze Malherbes en Oom Sarels eten. En ook vroege vijgen, waar mijn moeder zo gek op was.”

“Als die zijn zoals deze, moet je ze me maar eens brengen, lieve jongen. Bedank je vader hartelijk, hoor.”

“Goed, tante Jopie.” Maar hij ging niet weg.

Ze draaide een van de potten met snoep voor een cent open en gaf hem een handjevol lekkers.

“Dank u wel, tante. Dan zeg ik maar doi.”

Het was kort na werktijd en hij trof zijn vader op de veranda waar hij koffie dronk.

“Ze zijn bezig een dam te bouwen bij de Steenekamps, Pa, een knots van een dam. Bijna zo groot als die van het dorp. Dat is dat gedreun dat er sinds gistermorgen is, al die bulldozers en grote vrachtwagens. Pa heeft me zeker voorbij zien rennen van tante Jopie af de weg op; ik ben gaan kijken wat dat gedreun is.”

“Je overdrijft weer, Sagrys. Ik weet van de dam. Oom Lucas vertelde me dat hij machines zou krijgen.”

“Nee, Pa, het is zo groot als dat ik zeg.”

“En waar denk je dat hij al het water vandaan krijgt om dat ding vol te maken?”

“Zeker weer beurten besproeiing stelen zoals gewoonlijk, wat anders, Pa?”

Je mag niet zo praten over andere mensen, Sagrys. Gewoon dikdoenerij, die dam, als hij echt zo groot is, maar van een Steenekamp geloof ik dat. Alles bij hem moet altijd zo groot zijn: vetste dieren en vrouw, mooiste druiven, duurste auto.”

“Hij schept er zelfs over op dat Klein-Piet het meest hoest van wat hij ooit nog hoorde, Pa,” zei Sagie.

“Ja, toe nou maar.”

Slechts een van zijn dammen, de grote van twee jaar geleden, had zijn vader met machines kunnen laten bouwen. De rest hadden Sagie en hij met muilezels en een schraperbak opgetrokken – om de beurt bij de schraper of bij het leiden van de ezels.

Sagie zat naar de berg te kijken. “Ik ben al lang niet bij de grot geweest, Pa. Deze winter ben ik niet naar de sneeuw toegegaan. Maar er was ook zo weinig, het zou niet de moeite waard geweest zijn om er daarvoor naar toe te gaan.”

“Nou zal je moeilijk kunnen gaan, met die geiten die je moet verzorgen.”

Het was bijna tijd om weer aan het werk te gaan. Vanmiddag was het weer kalebassen rechtop zetten. Ze waren nog maar zo’n vijf of zes centimeter lang en moesten twee maanden lang tot aan het begin van de oogsttijd eind januari elke tweede dag, op het warmste punt van de dag, beetje voor beetje gebogen worden. Sagie hield niet van het rechtzetten, maar zijn vader vertrouwde het alleen hem toe – de kalebassen braken te gemakkelijk onder onkundige vingers. Tegen oogsttijd zouden de kalebassen klaarliggen met kromme halzen: precies de goede ronde vorm voor de pijpen die ervan gemaakt werden.

Op het veld zag Sagie Freek – Freek die niet meer naar school wilde sinds hij terug was van de politie. Hij wilde alleen maar naar de Kaap, want met de boerderij wilde hij niks meer vandoen hebben. Daar zou hij naast een baan misschien verder leren, zei hij. Maar eerst moest hij naar het kantongerecht om te horen of hij misschien naar de gevangenis moest. En iedereen wist dat Jan Julies daarvoor bad.

Sagie vroeg zich af wat er zou gebeuren als de een er-gens voor en de ander ertegen bidt. Nee, besloot hij, deze keer zal de Here Freeks kant kiezen.

Freek was veranderd: hij wilde geen boterboom meer rijden en geen dassies meer vangen; hij werkte alleen maar en wandelde 's avonds en 's zondags met Jakkeliers door de heuvels. Van dat handjes-vasthouden werd Sagie misselijk. Hij had ze al zien zoenen toen hij ze achtervolgde en ze op een plek uitkwamen waar ze dachten dat niemand hen zag. Ze klampten zich aan elkaar vast alsof ze op een luipaard waren gestuit, leek het wel.

Soms rende Jakkeliers voor Freek weg en net wanneer hij haar bijna te pakken had, sprong ze opzij. Dan lachte ze naar hem. Wanneer hij haar ving, verzette ze zich hevig, maar Sagie kon zien dat het echt niet menens was.

Buiten gehoorsafstand van die twee zei Sagie dan: "Toe maar, Freek jongen, wanneer oom Truter aan Louise heeft verteld hoeveel geiten ik zal hebben na lammertijd, gaat ze ook zo samen met mij in het veld komen lopen en voor me wegrennen. Maar ik zal haar gewoon vlug vangen en dan duw ik haar ook tegen de grond en zoen en zoen haar zoals jij met Jakkeliers doet. Je zal nog zien."

De pick-up van zijn vader stopte naast Sagie. "Sagrys, je zult in de benen moeten wil je voor donker klaar zijn. Je zit hier te dromen. Kom nou." Hij reed verder.

Sagie had vanmiddag helemaal geen zin in het rechtzetten. Een paar van de tien hectare landbouwgrond van zijn vader waren overdekt door de ranken van de kalebassen – hij had al pijn aan zijn rug en was nu pas halverwege het werk. Hij wilde liever bij zijn geiten zijn.

Het zweet veroorzaakte van binnenuit vlekken op zijn vilten hoed en er bleef stof plakken op de oude en nieuwe vlekken. Precies op het moment dat zijn geiten vanaf het plateau in een horde naar de kraal kwamen aanstormen, kwam hij overeind. Ze moesten geschrokken zijn van een jakhals. Hij wilde gaan kijken wat er mis was, of er een gepakt was, maar zijn vader zou niet goedvinden dat hij de kalebassen nu in de steek liet. Het kwaad was toch al geschied. Hij werkte haastig verder: bukte steeds van rank naar rank en ging soms op zijn hurken zitten om de kluiten mooi rechtop achter de kalebassen te zetten, zodat de vruchten hun ronde vorm konden behouden.

De geiten waren alweer tot rust gekomen tegen de tijd dat hij bij ze aankwam. Terwijl ze de kraal in holden telde hij ze. Er waren er twee minder dan bij de vorige telling. Hij rende naar huis.

“Pa, ik ga gauw op de top kijken. Twee geiten zijn weg.” Hij hapte naar adem. Hij keerde met een sprongetje om en rende weg de heuvelrug op. Het werd te steil om te rennen en hij moest verder klimmen. Het gebied bovenop de top was helemaal vlak, met bosjes en mierenhopen. Van de gei-

ten geen spoor. Sagie zocht de plek op waar ze de heuvel over waren gekomen en pikte vandaar af moeiteloos hun spoor op, want ze waren in paniek door het veld gevlucht.

De eerste geit vond hij onder een doornbos. Haar buik was opengescheurd, maar ze leefde nog. “Shit,” zei hij, “die vervloekte jakhals kijkt alleen maar hoeveel hij dood kan maken.” Hij sneed de keel van de ooi met zijn knipmes door. Het bloed spoot niet zoals wanneer Jan Julies slachtte, want er lag al een grote plas die door de buik naar buiten was gelopen.

Een heel eind verder zag hij het half afgevreten karkas van de tweede geit. Sagie sleepte ze allebei naar beneden. Onderweg dacht hij aan luipaardvallen en gif en het jachtgeweer van zijn vader.

De geit waarvan hij de keel had doorgesneden, gaf hij aan de arbeiders en het karkas van de andere liet hij begraven. Hij sprokkelde aanmaakhoutjes om het vuur in de verwarmingsketel aan de gang te krijgen, ging toen eieren rapen, en hielp de laatste koeien te melken. De werkdag was voorbij.

“Denkt Pa dat Freek de bak in gaat, Pa?” Sagie praatte met zijn mond vol. Zijn vader maakte daar geen scène over, zoals zijn moeder altijd deed.

“Dat weet ik toch niet. Maar de rechercheur die met de mensen kwam praten, zei dat hij denkt dat Freek er met

een lichte straf vanaf komt. Misschien een voorwaardelijk vonnis.”

“Wat is dat, Pa?”

“Dat betekent dat je niet de bak in hoeft; dat je je alleen lange tijd goed moet gedragen.” Barend zoog het merg uit een botje.

“Jan Jules zal kwaad zijn als Freek niet de bak in gaat.”

“Jan Julies vergeet te makkelijk wat zijn zoon gedaan heeft, dat is zijn probleem. Kijk hoe het vandaag met Sofiaatje gaat – wil nooit meer het huis uit. Maar laat het nou maar, Sagrys.”

“En denkt Pa dat Freek naar de Kaap zal gaan, Pa?”

“Dat doet hij.”

Sagie dacht een poosje na. Als hij aan Freek dacht, kwam Jakkeliën hem vanzelf ook voor de geest.

“Pa.”

“Ja?”

“Verwacht Pa dat oom Truter met Louise over mijn geiten zal praten?”

“Ruim de tafel af en stop met dat geklets.”

“Denkt Pa dat hij dat doet?”

Zijn vader stond op. “Je moet de meisjes met rust laten, Sagrys.”

“Maar Pa ...”

“Ze staat in elk geval op het punt van trouwen.”

“Nietes.”

“Zeg niet dat je vader liegt, Sagrys. Ze staat op het punt te trouwen, zeg ik je. Afgelopen zondag was de openbare bekendmaking. Heb je het niet gehoord toen de dominee de afkondiging deed?”

Sagie bracht de afwas naar de keuken. Louise was altijd zo aardig geweest, dacht hij. Ze had naar hem geglimlacht, hem niet uitgelachen. Hij kreeg het gevoel dat hij de geiten helemaal voor niks had gekregen, want wat deden ze er nog toe, nu Louise ging trouwen.

Na de godsdienstoefening thuis liep hij naar het kerkhof en ging op zijn hurken bij het graf van zijn moeder zitten. Hij wilde over Louise vertellen die ging trouwen, over de geiten die gepakt waren en over de vroege vijgen die begonnen te rijpen, maar vooral over Louise. Hij kreeg niks over zijn lippen en ging toen maar weer naar huis.

“Met wie gaat ze trouwen, Pa?”

“Met Lucas Steenekamp.”

Hij kon het niet geloven. Hoe kon hij niets geweten hebben van die verkering? Lucas hier zo onder zijn neus en hij wist het niet. Hij herinnerde zich plots wat tante Loekie gezegd had.

“Alleen omdat ze zoveel geld hebben, Pa; omdat ze rijk zijn.”

“Zit niet te drenzen, Sagrys. Ga je nou wassen zodat je naar bed kunt, anders ben je morgen weer niks waard.”

De hele nacht deed Sagie geen oog dicht. Hij dacht aan Freek en Jakkeliën en dat hij Freek nou niets kon bewijzen. Tegen de ochtend hoorde hij gedreun buiten en hij keek uit het raam. In de schemering zag hij een grote vrachtwagen met aanhanger voorbijrijden. Een verhuiswagen dacht hij. Hij ging op de brede vensterbank zitten. Het raam was opengeschoven en zijn voeten hingen aan de kant van de veranda naar buiten. De vrachtwagen sloeg af naar het hek van Kopland.

Hij vergat Freek en Jakkeliën en zijn geiten. Zelfs Louise.

“Pa!” Hij wist dat zijn vader al op was.

“Wat loop je te schreeuwen?” Zijn vader kwam met twee kopjes koffie naar de veranda.

“Er trekken mensen het huis van oom Gert in. Ziet Pa de verhuiswagen niet? Daar staat hij, naast de wilgen bij de dam. Ziet Pa dat?”

“Warempel. Ik dacht dat het de machinerie was die bij de Steenekamps wegging.”

Sagie slurpte opgewonden van zijn koffie. “Lekker, hè, Pa, dat we burens krijgen! Misschien komen ze wel langs. Denkt Pa dat ze langs zullen komen?”

Barend zette zijn kopje neer. “Drink je koffie op dan kunnen we aan het werk. Het is al bijna kerstmis en je weet hoeveel werk er dan te doen valt. De koeien staan te wachten. Kom.”

“Ja, Pa.” Hij dacht niet aan kerstmis of aan de Oom Sarels en Malherbes die rijp aan het worden waren en aan het extra werk dat het met zich meebracht; zijn hoofd was bij de nieuwe bewoners. Buren. Nieuwe mensen naar wie hij kon zwaaien als ze voorbijkwamen, met wie hij misschien kon kletsen zoals met oom Gert destijds. Misschien hadden ze wel kinderen met wie hij vrienden kon worden – nu Freek zo raar geworden was. Hij zou ze maar een paar dagen geven om zich in te richten, daarna zou hij een bezoekje afleggen.

Terwijl hij uit de handpomp die op zijn rug zat vastgespt, gif op de kalebas spoot, bekeek hij de bedrijvigheid op Kopland. Er was alleen een groep arbeiders aan het uitladen en meubels het huis indragen en later nog een man die op een glimmende motor aan kwam rijden. De man praatte hard tegen de arbeiders en Sagie kon nu en dan horen wat hij zei.

Barend hield Sagie in de gaten. “Je blijft bij Kopland weg, Sagrys.”

“Ja, Pa,” zei hij zonder zijn hoofd te draaien.

“Heb je me goed gehoord?”

“Wat nou, Pa?”

“Ik zei dat je bij Kopland weg moet blijven. Je laat de mensen met rust. We hebben niemand nodig.”

De vrachtwagen vertrok tegen de middag. Sagie haalde de pomp van zijn rug om hem weer te vullen. Zijn vader liet niemand bij het gif en hij mat zelf de juiste hoeveelheden af.

“Vandaag spuit ik de honingdauw en pompoenvliegen toch zo dat ze het niet uithouden,” zei Sagie. “Onze nieuwe burens moeten kunnen zien dat we goeie kalebas hebben.”

VIER

Sagie liep met een stuk ijzerdraad naar de rotswand waar de dassies zaten, een eindje van het huis af. Vandaag had hij Oubaas en Willou met gemak kunnen ontlopen. Ze wilden telkens met hem mee als hij naar het veld ging, maar als hij op weg was naar de rotswand met de dassies moesten ze wegblijven. Bij bunzing, ja, dan moesten ze mee, maar dassies lieten zich niet zó makkelijk vangen. De honden zouden bovendien alleen maar de pels vernielen.

Zijn beestenvel was zo te zeggen af – nog maar een of twee huiden, dan was de mantel gereed voor de winter. De zon brandde in zijn rug; echt een dag om dassies te vangen. Eerst hield hij de weg aan tot een eind voorbij het hek van Kopland en daarna sloeg hij af, het veld in. De rotswand was vlak bij de lange rij cipressen die vanaf het hek van Die Laan van oom Kerneels Grijsbaard dwars door bijna de hele vallei liep. Om de weg aan te leggen hadden ze hier een stuk van de voet van de heuvel weg moeten halen, en het was een steile klim naar de rotswand.

Zijn ogen waren op de rotswanden gericht waaraan zich struiken zoals spekboom en kanniedood vastklampten. Hier hield de kolonie dassies zich op. Ze waren ver naar buiten gekropen en zaten op de rotsplateaus in de zon. Sagie stootte zijn teen tegen een kei. “Shit,” zei hij zachtjes om de dassen niet weg te jagen voor hij zich voorbereid had. Hij moest nog een heel stuk dichterbij komen voordat hij goed kon zien waar ze naar binnen zouden kruipen wanneer hij ze liet schrikken. De punt van zijn teen was aan de onderkant in een halvemaa nvorm opengestoten en er kwam bloed uit. “Shit,” zei hij weer en vouwde het vel terug op zijn plek. Vanavond maar weer afknippen en kruidenzalf opsmeren, dacht hij.

Twee weken waren verstreken sinds de dag dat de transportwagen op Kopland was aangekomen. ’s Maandags waren de nieuwe bure n ingetrokken. Hij wist nog niet wie

het waren, want de kalebas, perziken en vroege druiven hielden hem zo bezig dat er geen gelegenheid was rond te zwerven. En zijn vader had hem weer gewaarschuwd niet te gaan buurten.

's Avonds zag hij achter alle ramen elektrisch licht branden en hij hoorde zijn vader over geldverspilling praten.

"Pa kijkt ook maar naar de overkant net als ik," had Sagie op een avond gezegd, maar zijn vader had hem niet geantwoord.

"Wanneer krijgen wij stroom, hè, Pa?" wilde Sagie toen weten.

"Hoe vaak moet ik je nog zeggen dat de aansluiting te duur is en dan nog elke maand de rekening ook. Zonder redden we het best – al jaren."

Sagie had voorover geleund om de lamp uit te draaien en was per ongeluk met zijn pols tegen het glas gekomen. Hij had willen vloeken, maar dat zou zijn vader niet gepikt hebben. "Ziet u nou, Pa. Kijk wat een rooie plek. Met stroom gebeuren die dingen niet met je. En ik zeg tegen Pa, als we draden hebben, hoeven we nooit meer zo met onze dieselmotor, de Lister, te sukkelen om onze eigen stroom te maken voor de Meatmaster, wanneer we geiten in stukken snijden of kalebassen zagen."

Hij kende zijn vader en wist dat hij wat betreft stroom niet toe zou geven, maar ophouden met het te proberen, dat deed Sagie ook niet.

De dassies werden onrustig. Ze hebben de gewoonte je uit de verte in de gaten te houden en dan, zodra je een beetje dichterbij komt, stilletjes weg te glippen in hun holletjes wanneer je niet kijkt. Zoeken heeft dan geen zin, want het enige wat je aantreft is kleverige, zwarte dassiepis in de holletjes en ronde keutels die in een dikke laag op de plateaus liggen.

Sagie blafte zijn bavianenblaf en zwaaide met zijn armen. Lucas Steenekamp had al eens tegen hem gezegd dat hij ooit nog leider van een troep apen zou worden als hij zo door bleef gaan. Hij keek nauwkeurig welk holletje het dassie dat hij uitgekozen had, in vluchtte. Hij rende erheen. Als de dassies maar goed genoeg schrokken, zouden ze zich weinig kieskeurig tonen bij het zoeken naar een rotsspleet; dan was het alleen maar rennen om weg te komen. Hij stak de ijzerdraad in een spleet naar binnen.

“Nee,” zei hij, “mis.” Met de ijzerdraad betastte hij de achterwand van de spleet. “Jij gaat m’n mantel in, zeg ik je. Vandaag haal ik je uit dat gat hier. Als je er uit jezelf uitkomt, krijg je een kei op je kop; dan hoeven we niks met ijzerdraad. Daar heb ik je, je wil wel.” De ijzerdraad drukte vast tegen het dassie en nou kon Sagie beginnen te draaien. De scherpgemaakte spiraalpunt woelde door de vacht, schoot opeens door het vel, en boorde diep de zachte buik in. Loskomen was er niet meer bij. Hij begon te trekken.

Aan het schreeuwen van het dassie schonk hij geen aandacht, zolang het beestje maar niet loskwam.

Boorde je te diep, dan kwam de draad er aan de andere kant weer uit en maakte hij een onnodig gat in het vel. En deed je het te oppervlakkig, dan schoot de draad daardoor uit en moest je opnieuw boren – en dat leverde ook een extra gat op. Al schoppend kwam het dassie er uit. “Ik zei het je toch.” Sagie sloeg hem met een kei dood.

Om er zeker van te zijn dat hij geen vellen tekort zou komen, ving hij nog twee dassies. Hij bond ze met een stukje touw bij hun achterpoten aan elkaar vast om er bij het dragen geen last van te hebben. Het was de makkelijkste vangst die hij ooit gedaan had: drie dassies in minder dan een uur.

Bij het hek van Kopland zag hij iemand staan. Met een jurk aan – dat kon hij vanuit de verte vaststellen. Hij kon langs het veld blijven lopen, als hij zou willen, maar hij was te nieuwsgierig. Toen hij dichterbij kwam, zag hij dat het een jong meisje was. Hij wilde zich direct achter de struiken verstoppen, maar ze had hem al gezien. In het voorbijgaan lichtte hij zijn hoed.

“Middag,” zei hij.

“Hallo.” Ze staarde hem onbevangen aan.

Hij bleef staan. Het meisje had nog niet gelachen. Ze keek alleen maar naar hem. Hij nam zijn hoed af. “Zijn jullie het die nou in oom Gerts huis wonen?”

“Het is de boerderij van mijn vader. Hij heeft hem gekocht.”

“Maar het was oom Gert van Rooyen die hier gewoond heeft. Hij is dood nou.”

“Wat heb je daar in je hand?”

”’n Draad.”

“Nee, die andere dingen.”

“Dassies. Ik heb hun nou net gevangen. Voel maar, ze zijn nog warm. Ik vang hun met de draad en dan sla ik hun met een kei.”

Ze ging een eindje van het hek af staan, toen hij dichterbij kwam. Sagie zag dat ze bang was en hield de dassies achter zijn rug.

“Ik heet Sagrys,” zei hij. “Oom Gert en mijn moeder noemden mij Sagie, maar die zijn allebei dood. Mijn moeder ligt daar aan de overkant in ons kerkhof. Pa is nog niet dood.”

Ze zei nog steeds niks.

“We wonen daar. Je kunt ons huis goed zien daar van julie af, als je net zo langs de wilgen kijkt. Ik heb geiten.” Met zijn hand met de ijzerdraad duwde hij zijn hoed tegen zijn been plat en probeerde er toen de bolling weer in terug te duwen. Af en toe keek hij naar het meisje. Ze had een vlecht die ze over haar schouder had gezwaaid om ermee te spelen terwijl ze naar hem keek.

“Ik heet Ansie,” zei ze. “Ik moet nu gaan. Tot ziens, Sagie.” Ze liep langzaam naar huis.

“Doei, Ansie.” Hij keek haar achterna tot ze het bamboe-bruggetje over was en om de bocht achter de wilgen verdween.

Het bloed van de dassies droop langs zijn benen naar beneden en druppelde op de weg, terwijl hij naar huis rende om het zijn vader te gaan vertellen.

Hij was buiten adem terwijl hij praatte. “Die meisje, Pa, ze zegt Sagie tegen me. Ik ben niet verlegen voor haar. En ze is mooi. Pa hoeft alleen maar naar haar te kijken.”

“Over wie heb je het eigenlijk, Sagie?”

Sagie bedaarde een beetje. “Over die meisje van Kopland, Pa. Ansie, ze zegt dat ze Ansie heet. Pa moet niet denken dat ik daar geweest ben, op Kopland. Bij het hek daar zag ik haar. Ik kwam daar met de dassies langs toch.” Hij hield de drie dassies voor zich als getuigen. “Mag ik niet een keertje bij haar langsgaan, Pa? Alsjeblieft?”

Zijn vader haalde de pijp uit zijn mond. “Je blijft bij die mensen weg. Het is nou de laatste keer dat ik het zeg.”

VYF

“Pa, Hubert staat hier buiten. Hij wil niet tegen me zeggen wat hij zoekt, maar ik denk dat zijn ezels weer weggezwefd zijn waar ze niet heen moesten. Hij zegt dat Pa moet komen, hoor.” Sagie ergerde zich. Hij vond het niet prettig dat iedereen altijd met zijn vader wilde praten als er een probleem was; alsof hij niet ook mans genoeg was om dingen op te kunnen lossen.

Barend kwam door de achterdeur naar buiten en begon zijn pijp uit te krabben. Sagie bleef in de keuken staan luisteren.

“Iemand gaat jouw ezels nog eens doodschieten, Hubert, zoals jij ze rond laat zwerven. Pas nog vernielden ze de erwten van Hendrikse. En waar nu deze keer?”

“Nee, maar meneer weet toch dat die nooit in de buurt van die erwten waren, nee, meneer weet toch zelf hoe slap de draad van die omheining is waar de ezeltjes overheen gaan. Nauwelijks met alle vier hun poten op meneer Hendrikse z’n grond geweest, toen jaagt hij hun zijn eigen veld in. En toen breken die met zijn tweetjes dat veld toen uit, want hoe kun je hun nou binnenhouden, meneer weet het toch zelf. Toen was het dat ze uitbreken en per ongeluk tussen de erwten terechtkomen. Dertig rand moest ik betalen om Asjas en Hierlangs terug te krijgen. Die zijn dat niet eens waard, maar die kennen de weg van het dorp af om naar huis te komen als ik zo’n klein beetje in de sores zit en niet al te capabel ben hun op te drijven, meneer.”

“Houd nou ‘ns op over die oude kwestie, Hubert, en kom tot die van vandaag. Ik moet nog naar de veiling.”

Hubert werd er onzeker van: “Het is die nuwe man van Kopland, meneer. Hij heeft de ezels. Niet zo’n beetje kwaad ook.”

Barend stopte zijn pijp op. “Wat heeft dat met mij te maken, Hubert? Het zijn toch jouw ezels. Ga al je praatjes daar

maar verkopen.”

“Dat is precies wat ik dacht, meneer, terwijl het nou mijn eigen ezeltjes zijn op die nuwe man z’n grond, dat ik de juiste man ben om te praten. Net als meneer nou zegt, maar die man vindt van niet. Hij wil met meneer praten.”

Barend stak zijn pijp aan en zoog eraan tot hij goed brandde. “Ik heb hem niks te zeggen, Hubert. Ik heb je al dikwijls gewaarschuwd om je ezels.” Hij ging naar binnen en trof Sagie naast het fornuis in de keuken.

“Stond je weer af te luisteren wat Hubert en ik bespraken, Sagrys? Je bent soms een ergere luistervink dan tante Jopie.”

Sagie was teleurgesteld dat zijn vader niet zelf met de nieuwe man wilde gaan praten. Het was toch voor Sagie zelf een mooie gelegenheid geweest om op Kopland te komen. Maar hij had wel verwacht dat zijn vader zich niet liet commanderen.

“Wat denkt Pa dat die man gaat doen?”

“Hij doet maar wat hij wil. Ga je hoed halen.”

“Ik heb hem, Pa.” Sagie liep naast zijn vader naar de pickup. Hij keek in de richting van de bocht bij Kopland en zag de Mercedes van de nieuwe mensen komen aanrijden. De man stopte bij het hek voor hun huis en klom uit de wagen. Zijn vader keek strak voor zich uit en reed tot aan het hek.

De man klampte hem aan. “Mijn naam is De Wet”.

“Barend van Greunen.”

“Uw ezels zijn op mijn grond.”

Zijn vader zette de motor van zijn diesel uit. “U weet best dat het mijn dieren niet zijn.”

“Die zijn van Hubert, oom.” Sagie leunde naar voren, zodat de man zijn gezicht kon zien. Hij glimlachte.

“De ezels van uw werknemer dan. Ik houd u daarvoor verantwoordelijk.”

De vrouw voor in de auto toeterde. Ze wenkte haar man in te stappen. Sagie en Ansie keken elkaar aan.

“Breng die beesten naar het asiel, zo u wilt, meneer De Wet, of praat anders maar met Hubert. Ik stuur hem naar u toe zodra ik terug ben van de veiling. Ik rij nu.” Hij schakelde de pick-up weer aan.

Sagie was eraan gewend dat zijn vader kortaf was, soms zelfs zonder dat iemand ruzie met hem zocht, maar het akkefietje met de vader van het meisje leek hem niet goed. Deze keer had Pa beter beleefd kunnen zijn, dacht hij ontevreden, want hij had toch kunnen zien dat de De Wet-man loeikwaad was – Huberts ezels hadden nou alles verpest.

De Mercedes reed hen in een stofwolk voorbij en sloeg rechtsaf de asfaltweg op in de richting van Voorbaat. Sagie vroeg zich af of ze naar Kaapstad gingen of misschien ook naar de veiling in Winkelplaas. Toen ze de laatste bocht omkwamen voor de afslag bij het schooltje, was de auto nergens te bekennen. Maar in Winkelplaas stond hij onder een sering een eindje van de wagens en pick-ups van de andere

mensen vandaan.

De veilingmeester was al aan het roepen: "Zie ik een five, zie ik een five, geen seven ...!"

"Morgen, Sagrys," zei oom Boet van Buffelskloof. "Zeg je een man vandaag de dag geen goedendag?"

"Morgen, oom Boet. Nee, ik had oom gewoon niet gezien aankomen. Morgen, oom." Sagie schudde de oude man de hand. Oom Boet kletste altijd graag met hem, maar vandaag wilde hij niet bij oom blijven staan om te vertellen hoe het op de boerderij ging.

Hij ging verder zoeken. Overal waren mensen die hij kende. Allemaal groetten ze hem. Hier en daar betastten en bekeken de mannen de dieren. Sommigen zaten op de balken van de kraal en klommen er alleen af wanneer de veilingmeester naar de volgende kraal liep. Hij vond Ansies vader tussen de mensen.

"Morgen, oom. Ik ben Sagrys van Greunen uit Greundal, oom." Hij stak zijn hand uit. "Aangename kennismaken, oom."

De man keek hem even aan en keerde zich toen zonder te antwoorden om naar de biedingen.

De bankbestuurder zag hoe Sagies hand langzaam naar beneden zakte en liep naar hem toe. "Dag, Sagrys. Hoe gaat met je?" Terwijl hij hem de hand drukte, klopte hij Sagie met zijn linkerhand op de schouder.

Sagie glimlachte weer. "Nee, z'n gangetje, oom Rauben-

heimer, z'n gangetje," antwoordde hij zoals hij oom Gert altijd had horen zeggen. "Ik heb geiten van mijn vader gekregen, oom. Mijn vader dacht dat hij maar twintig of dertig geiten had, maar hij wist niet hoe goed ze de laatste tijd ginds op de Anysberg bij oom Truter gelammerd hebben en toen waren er daar in elk geval vijfenveertig. En op onze boerderij waren er achtentwintig voordat de jakhals er onlangs een paar te pakken had. Nu heb ik zeventig." Hij knikte met zijn hoofd.

De bankbestuurder klopte hem weer op de schouder. "Maar dat is toch een boerderij, man. Je moet voor jezelf een rekening komen openen. Een boer kan nooit zonder bankrekening. Zeg tegen je vader dat hij je brengt, dan doen we zaken."

Dat kan niet waar zijn, dacht Sagie, dat de bankbestuurder met hem over zaken wilde spreken. "Is goed, oom, ik kom. Ik zal met Pa praten."

Hij liep met een brede glimlach naar het zeil dat als afdak aan het wagenhuis was gespannen en waaronder hij vrouwen zag staan. Hij liep op Ansie en haar moeder af bij de tafel waar drankjes werden geserveerd. Hij wilde goedendag gaan zeggen, maar het voorval met haar vader schoot hem te binnen en hij boog af.

"Sagie!" Hij herkende Ansies stem.

"Hallo," zei ze toen hij bij hen kwam. "Dit hier is mijn moeder. En dit is Sagie, Mamma. Hij is het over wie ik

Mamma verteld heb; die de diertjes doodmaakte.”

“Morgen, tante. Morgen, Ansie. Zijn dassies geweest die ik gevangen heb voor de mantel die ik maak van huiden. Pa zegt dat het een beestenvet is, tante.”

“Goeiemorgen, Sagie.” Ansies moeder glimlachte naar hem. “Ben je gekomen om iets te kopen of gewoon met je vader meegekomen om naar de mensen te kijken?”

“Nee, tante, ik kom maar altijd met mijn Pa mee. Pa zegt dat ik moet, zodat ik kan leren bieden en een dag weet hoe dat moet.” Hij wilde dat de vrouw hem iets over de boerderij zou vragen, zodat hij haar kon vertellen over de bankrekening die hij moest gaan openen. Maar ze vroeg alleen of hij koffie wilde.

“Nee, dank u, tante. Je moet tegenwoordig ook voor de koffie betalen bij de veiling.”

“Ik zal voor je betalen, Sagie. Kom. Doe er zelf maar suiker en melk in, hoor.”

“Ik drink hem zwart, tante, met veel suiker.” Hij was blij dat hij nu het kopje had, zodat zijn handen iets te doen hadden. Hij glimlachte naar Ansie. Ze droeg weer een vlecht. Haar tanden schitterden als ze glimlachte. “Ik zal jullie de dieren laten zien, als tante hun wil zien. Er zijn struisvogels ook vandaag.”

“Toe, Mamma, mag hij ze ons laten zien?”

“Ansietje, ik vraag me af of het ... ja, maar niet te ver weg, hè. Je moet me kunnen horen roepen als Pappa komt.”

Sagie zag dat de veilingmeester bijna bij de aanhangwagen was die zijn vader wilde kopen. Hij wilde er graag bij zijn als hij daarop bood, maar met Ansie bij zich was dat niet zo belangrijk. Hij vertelde haar over de dieren; welke goed waren en welke niet. "Kijk die bok daar. Stelt niks voor. Hij is te oud voor de ooien en ook nog taai om te eten. Maar die ene daarzo, die zo met zijn kop stoot, dat is een goeie." Hij vond het fijn als ze naar hem luisterde en zo naar hem opkeek wanneer ze vragen stelde.

"Hoe oud ben je, Ansie?"

"Tweeëntwintig," zei ze.

Hij was blij dat hij ouder was dan zij. "Ik ben zevenentwintig."

Ze hield van de struisvogels. Eentje strekte zijn nek uit over de draad van het hok om naar haar hangertje te pikken. Sagie sloeg zijn kop weg.

"Ze is alleen maar nieuwsgierig. Die zullen je geen pijn doen. Kijk." Hij stak zijn hand door de draad en liet een van de struisvogels eraan bijten. "Ze wilde jouw ... dat dingetje om je hals opvreten. 'Die laten een ding wat blinkt niet met rust.'"

Achter hen dreunde de stem van de veilingmeester en bulkten de koeien. Sagie schoof zijn hoed recht op zijn hoofd. "Kwamen jullie voor altijd op de boerderij wonen? Waar komen jullie vandaan?"

"Van Kampsbaai. Dat is aan de Kaap. Aan zee. Mamma

zei dat we naar een boerderij moesten gaan en toen zei Pappa ja, ook hij dacht dat dat goed voor me zou zijn”.

Sagie fronste zijn wenkbrauwen. “Ben je zomaar opgehouden met werken? Het is niet makkelijk werk te krijgen in het dorp, hoor.”

“Ik had helemaal geen werk, man.”

“Waarom niet?”

“Pappa zegt dat ik niet hoeft te werken en Mamma zegt dat ze me liever de hele dag bij zich heeft. Kom, we moeten nu teruggaan.”

Sagie kreeg zijn vader in het oog. “Wacht,” zei hij tegen Ansie, “ik wil je aan mijn vader voorstellen. Hij wil vandaag een aanhanger voor ons kopen om keien van het land af te rijden, zodat we nieuwe grond voor kalebas krijgen. Ik wil gaan horen wat hij betaald heeft. Pa! Dit hier is Ansie, het is die ik tegenkwam bij het hek van Kopland. De dochter van die nieuwe mensen.”

Zijn vader liep hen voorbij. “Kom, Sagrys, ik heb mijn buik vol van die mensen van Kopland.”

“Maar, Pa...”

“Ik ben weg, Sagrys.”

Hij wilde Ansie eerst nog naar haar moeder terugbrengen, maar hij wist wat narigheid was.

“Sorry, Ansie, ik kan niet langer blijven. Daar is je moeder, zie je haar, daar naast die grote tractor, bijna waar we haar hebben achtergelaten.”

Ansie bleef staan tot ze weg waren. Toen pas rende ze terug en ging dicht tegen haar moeder aan staan. Ze begon te huilen, met haar rug naar de mensen.

“Wat is er? Wat is er gebeurd, Ansietje? Waar is Sagie?”
Ansies vader kwam er ook bij. “Waarom huilt dat kind zo?”

Ansie praatte tegen de borst van haar moeder: “Het is Sagies vader. Hij was onbeschoft tegen mij en Sagie.”

“Over wie heb je het, Ansie?”

Haar moeder gaf antwoord: “De Van Greunens, Andries. Zijn zoon heeft Ansie de dieren laten zien.”

“Precies wat je kunt verwachten als je je kind met zo’n type laat rondlopen. Nou ben ik pas echt blij dat ik die vent helemaal de vernieling in heb geboden op de aanhanger. Je had zijn gezicht en dat van het groepje anderen moeten zien toen ik van driehonderd rand naar vijfhonderd sprong.”

Maar we hebben een aanhanger, Andries. Je bent dat ding onlangs bij de coöperatie gaan halen...”

“Nou hebben we er twee,” zei Ansies vader. “Laten we maar naar huis gaan.”

ZES

Sagie kwam druk groetend de kerk uit. Binnen had hij de hele eredienst lang naar Ansie zitten kijken, maar toen ze de kerk uit begonnen te lopen was hij haar uit het oog verloren. Daarna zag hij haar bij hun auto staan.

Hij zat klem tussen de kerkgangers. Er waren veel ouderen tussen die de trapjes afsukkelden en de menigte ging langzaam naar beneden.

Eindelijk stond hij naast Ansie. “Waar zijn je vader en je moeder?” Hij keek rond.

“Morgen, Sagie. Je moet eerst groeten voor je praat, joh. Ze wachten tot de dominee naar buiten komt, want Pappa wil hem uitnodigen om vanmiddag bij ons thee te komen drinken.”

“O.”

“Waarom zat je in de kerk aan een stuk door naar me te kijken? Heb je ook gekeken als de dominee aan het bidden was?”

“Deed ik niet. Ik heb niet zo vaak naar je gekeken.”

Ze lachte misprijzend.

“Sagrys!” Zijn vader stond bij de pick-up.

“Kom me opzoeken,” zei Ansie.

“Ik kom, Pa!” Sagie ging een beetje dichter bij haar staan. “En je vader dan? Zal hij me niet weggagen?”

“Mamma zei dat je mocht komen.”

Tevreden liep hij naar de pick-up.

“Breng de meloenen naar het bejaardentehuis, Sagrys. Geef ze alleen maar af bij de keuken en kom dan direct terug. Ik blijf niet lang wachten. Schiet op, en neem het mandje mee terug. Hier is er nog een. Nee, neem de mandjes een voor een mee, anders maak je je kleren smerig.”

Toen Sagie de tweede keer met het lege mandje terugkwam, stond Ansie nog alleen bij de auto. “Pa, mag ik gauw wat tegen Ansie zeggen?”

Barend keek waar Sagie naar wees. "Stap in, we rijden."

Sagie zwaaide naar Ansie. Hij keek achterom en zag dat zij niet zwaaide. Zijn das begon hem in de weg te zitten en hij trok de knoop los.

Ze reden het dorp uit, de Toverkop en de Elandsberg aan hun rechterhand. Uit pure gewoonte keek Sagie naar de Toverkop die vanaf de kant van het dorp slechts een spleet vertoonde en verderop veranderde in de gebochelde berg-ruggen die je vanaf Dwarsrivier zag.

"Waarom ben je zo chagrijnig?" Barend was stilte bij Sagie niet gewend.

"Pa doet niet eerlijk."

Bij het bordje Dwarsrivier sloeg Barend af.

"Pa doet niet eerlijk."

Barend wist dat Sagie ging zeggen wat hij te zeggen had. Hij wachtte.

"Ze heeft Pa toch niks gedaan en Pa was niet aardig tegen haar geweest bij de veiling. Ik heb met haar willen praten, Pa. Ze lacht niet naar me, ook niet eens als ik niet kijk. Ze zei dat ik haar moest komen opzoeken. Ze zei dat haar moeder zei dat ik mocht. Echt wel."

Bij de Willemsens joeg de hond achter de pick-up aan zoals altijd wanneer ze voorbijkwamen.

Ze stopten onder het afdak naast het huis. "Zet de mandjes in de schuur. Ik zal tegen Mieta zeggen dat ze vandaag ook een nagerecht voor ons moet maken."

Sagie ruimde de mandjes op en bedacht dat de eieren nog geraapt moesten worden. Er zaten er maar zeven in de nesten. Dat van de rode kip was er niet. “Waar heeft dat domme beest vandaag nou weer lopen leggen?” Als er een bunzing was geweest, zou hij de lege dop gevonden hebben, dat wist hij. Hij zocht verder en zag het ei aan de andere kant van de omheining open en bloot op een koeienvlaai in de kraal liggen.

Sagie vond de kip in de krib waar ze keek of de koeien geen meel hadden achtergelaten. “Jou slacht ik nog eens.” Hij stopte alle eieren in de zakken van zijn jasje, want zijn hoed had hij niet bij zich. Die kip zou hij later wel komen vangen en over de omheining gooien.

Bij de achterdeur merkte hij dat er stront aan zijn kerk-schoenen zat. Hij maakte ze schoon voor zijn vader het zag. Waarom je niet in je alledaagse kleren naar de kerk kon, wist hij niet. Voor hem was het voldoende als de vrouwen netjes gekleed gingen – omdat ze er zo uitgedost mooi uitzagen.

Toen zijn vader na het middageten dankgezegd had, zei hij: “Later vanmiddag kun je een bezoekje aan de overkant brengen, als je wilt, Sagrys, maar niet meer dan een uur, dan ben je hier terug. En trek schone kleren aan. En ook schoenen, hoor je me?”

“Echt, Pa. Ik zal schoenen aandoen. Dank u wel, Pa. Hoe laat mag ik weg?”

“Rond een uur of vier uur. Niet eerder.”

Tegen vieren zat Sagie nog steeds op de veranda – met Kopland voor zich. Hij was al ongeduldig, omdat de klok in huis de uren zo langzaam wegsloeg. Aan de andere kant was er Ansies vader om aanmerking te nemen; die kon hem misschien wel weggagen.

Zijn vader kwam de veranda op.

“Je kunt nu wel gaan, Sagrys,” zei hij.

“Ja, Pa.” Hij bleef zitten.

“Blijf je hier?”

“Nee, Pa.” Langzaam trok hij zijn kousen en schoenen aan.

“Brandt het fornuis?”

“Ik denk van niet, Pa. Ik heb er geen hout meer in gedaan. Moet ik hem gauw even aansteken, Pa?”

“Nee, ga maar. Ik zal wel op het gasfornuis water opzetten.”

Sagie keek weer naar de overkant en zag Ansie op het erf. Hij zette er flink de pas in. In plaats van over de weg te gaan, klom hij aan de andere kant van de weg de steilte af, sprong over de watervoor die tussen de doornbomen langs de weg kronkelde, en stevende door de appelboomgaard af op de boerderij. Uit de verte hoorde hij Ansies stem. In de boomgaard waar niemand hem kon zien, zelfs zijn vader niet die op de veranda zat, begon hij te rennen om zo min mogelijk van het uur verknoeien. Het laatste stukje liep hij weer.

Toen hij door het bamboebos bij de rivier liep, hoorde hij dat er een auto werd gestart en over de laan aan kwam rijden.

Hij wachtte de auto op. Ansie zat achterin en keek naar hem, terwijl haar vader voorbijreed naar de weg. Nou wist hij niet wat te doen. Ging hij terug naar huis, dan zou zijn vader zich afvragen of hij misschien niet weggejaagd was en dan mocht hij niet meer op bezoek gaan.

Hij hoorde een toeter. Ansies vader was gestopt en zij stapte uit. "Kwam je voor mij langs, Sagie?" riep ze.

Op een drafje liep hij dichterbij. "Ik kom je een bezoekje brengen."

"We gaan alleen eventjes naar het dorp. Pappa is vanochtend vergeten kranten te kopen. Kom, rij mee."

Hij keek naar Ansies moeder. Ze knikte.

"Middag, tante. Middag, oom." Hij wilde graag in de auto rijden. "Ik kan niet mee, mijn..."

"Wacht maar even op ons, Sagie. We blijven niet lang weg. Pappa rijdt hard."

Hij dacht na. "Mijn vader heeft gezegd dat ik maar een uur op bezoek mag. Daarom."

"Toe maar, Sagie, Ansie en ik stappen hier uit. Oom gaat wel alleen naar het dorp."

Achter hen scheurde Ansies vader weg.

"Ik dacht dat jullie de hele middag gingen rijden."

"We zijn hier toch nog," zei Ansies moeder. "Waar heb je

vandaag je hoed gelaten, Sagie? Ik zie je er altijd mee op je hoofd.”

“Vader zegt dat hij te vuil is. Ik mag hem niet meenemen. Ik heb ook schoenen aan, tante. Wil tante me alstublieft zeggen wanneer het bijna vijf uur is?”

“Goed, Sagie. Ansie, laat Sagie eens zien wat je vader voor je heeft meegenomen uit Boland . Ik zal frisdrank voor jullie inschenken; het is zo warm vandaag. Wacht maar op me onder de wilgen bij de dam.”

“Ja, kom. Het is mooi, joh, wat Pappa me heeft gegeven. Op de veiling hadden ze zoiets niet eens.” Bij de dam wees ze naar het riet dat in het water groeide en waarin vinken-nesten hingen.

“Ik zie alleen vinken. Dat is rotzooi die op een veiling niet verkocht wordt.”

“Wacht, man. We lopen een beetje die kant op. Ik denk dat ze achter het riet wegkruipen. Kijk, daar zijn ze.”

“Wat is dat nou voor iets? Het zijn geen ganzen.”

“Zwanen. Zijn ze niet mooi met die lange halzen?”

“Echt wel,” zei Sagie. “Ik heb zulke nog niet gezien. Ik zal Pa vragen of hij die kent – zwanen.”

Ansies moeder kwam met een dienblad aanlopen. “Kom die van jou maar halen, Sagie. En neem die voor Ansie dan ook meteen mee.”

“Dank u wel, tante. Zijn mooie zwanen die Ansie gekregen heeft. We hebben een troep ganzen thuis. En blauw-

bek-eenden bij de dam, van die grote met korte poten. Die hebben grote voeten en rode wratten om hun ogen. ”

“Echt? We hoorden de ganzen al gakken. Nou ja, ik ga eventjes zitten. Praten jullie maar. Ik zal je om tien voor vijf roepen, Sagie.”

“Dank u wel, tante – vijf voor is ook goed. Komt de dominee vandaag langs, tante?”

“Nee, hij had al een afspraak. Hij komt een andere keer. Ben je bang voor hem?”

“Helemaal niet, tante. Ik hou erg van de ouwe dominee. Van die jonge die hier was hield ik niet. Hij wilde nooit met me praten.”

Ansies vader kwam terug en ging zitten met zijn kranten. Sagie keek af en toe zijn richting uit.

“Wees maar niet bang voor Pappa,” zei Ansie. “Als je hem eenmaal hebt leren kennen, zal je zien hoe aardig hij is.”

Sagie wist het zo net nog niet.

“Kom, kom, Sagrys. Je kunt nou niet slapen. De kalebassen moeten allemaal klaar liggen vandaag voor wanneer de vrouwen komen. Als we nu aanpakken, zijn we bij het aanbreken van de dag klaar. Dan kan er misschien een uurtje geslapen worden.”

Sagie wist niet hoe hij nog langer wakker kon blijven – niet na de oogst van gisteren, en daarna nog het doorzagen van zeker zo’n duizend kalebashalzen. Jan Julies en hij had-

den de halzen naar de drums moeten rijden om gekookt te worden, de buiken in stukken moeten kappen en de ren ingooien voor de kippen.

De eerste halzen kookten al vier uur. In een drum met een slinger draaide Sagie de kalebassen die genoeg uitgekookt waren, om en om, zodat de bast er vanaf kon komen. De vrouwen van de arbeiders zouden de laatste stukjes bast komen afkrabben. Hij draaide aan de drum zonder na te denken over wat hij aan het doen was. Zijn lijf deed pijn.

“Sagrys!”

“Pa?” Hij realiseerde zich dat de kalebasdrum stilstond en dat hij in slaap gevallen was. Verlegen keek hij om zich heen en zag dat de andere mannen lachten. “Ik ben wakker, Pa.”

Het was de eerste dag van het kalebasseizoen, en de witte Palomino-druiven moesten ook nog geperst worden.

Hij hoopte dat het goed weer was om de kalebassen te drogen, want anders zouden ze er nog heel wat moeten inen uitdragen op de stellages met gaas om te voorkomen dat het spul door het vocht zou beschimmelen.

Barend hield alles in het oog. “Maak hem maar open, Sagrys. Breng het volgende kooksel , dan kunnen we afronden.”

Sagie hield op met draaien en maakte het klapdeurtje van de drum open. De kalebashalzen die niet vanzelf naar buiten vielen, krabde hij er met zijn hand uit.

“Hubert,” zei Barend, “leg nog een paar stukken hout on-

der de drums. Het vuur wordt volgens mij een beetje minder. In de benen, jij godallemachtig!”

Hubert liep stram naar de houtstapel. “Maar een man kan het toch niet helpen als-t-ie op deze tijd nog moet sla-ven en hij koud niet meer van de grond los kan kommen, meneer.”

Freek gooide de laatste kalebassen in het kokende water.

“Gaan jullie maar een poosje slapen,” zei Barend. “Ik houd het hier wel in de gaten. De laatste man moet om zes uur terug zijn en anders ga ik hem halen. Jij ook, Sagrys.”

Freek werd met de dag stiller. Hij zei zo ongeveer alleen iets wanneer hem iets gevraagd werd. Sagie vond het maar niks. Ze spraken niet meer met z’n tweeën zoals vroeger. Het was alleen maar Freek en Jakkeliën tegenwoordig: kletsen en samen optrekken, en elkaar vasthouden als ze dachten dat niemand ze zag. Maar Sagie zag het wel.

Het bezoek aan Ansie maakte het Sagie wel makkelijker; het was alleen dat zij geen boterboom kon rijden of met een elastiek schieten. Hij had het haar proberen te leren, maar zij wilde geen vogeltjes schieten. En dan hield het ook wel op.

Terwijl hij slaperig naar huis liep, keek hij naar de duisternis van de vallei. Nergens brandde licht. Het voelde alsof de sterren op plukhoogte boven hem hingen; zo helder als wanneer de zon op de opspattende druppels van een waterval schijnt. Bij Ansie thuis brandde ook geen licht –anders

dan in het begin toen de lampen op de voor- en achterveranda de hele nacht aan waren.

Nou hebben ze de Kaap helemaal achter zich gelaten, dacht Sagie.

ZEVEN

“Het zit me niet lekker met dat gastje hier op mijn erf, Magda. Hij hangt nou elk weekend hier rond.”

“Het kind heeft je nog nooit een stobreed in de weg gelegd, Andries, en je hoort overal dat zijn vader hem met niets anders dan zijn boerderij bezig laat zijn. Je ziet zelf hoe hard hij werkt. Kijk naar zijn boerderij: waar zie je een pergola die netter in elkaar is gezet dan die van hem? Zie je ook

maar iets wat onbewerkt of slordig is?”

“Ik vind die mensen niet prettig, basta. Ze zijn achterlijk. Er is voor ons kind heel wat beter gezelschap in de omgeving.”

“Alles wat niet naar geld ruikt, vind je achterlijk.” Ze keek naar de dam waarin Ansie en Sagie zwommen. “Sagie is een aardige jongen, het beste gezelschap dat Ansie ooit gehad heeft.”

“Aan de Kaap heeft ze fatsoenlijke vriendjes gehad.”

“Wie van hen begreep haar of liet haar zo lachen? Over wie zou ze me ’s avonds kleine bijzonderheden in m’n oor fluisteren als ik haar welterusten zeg?”

Hij werd achterdochtig. “Wat zegt ze dan eigenlijk?”

“Niks wat jij zult begrijpen of wilt begrijpen, Andries. Je begrijpt niet eens wat er zich recht voor je ogen afspeelt.”

“Het is niet zoals je denkt, het is alleen dat ik het beste voor Ansie wil. Ik weet niet; misschien gaat het om alles wat er kan gebeuren. Daar gaat het om.”

“En waarvoor ben je bang?”

“Kijk naar dat ventje, Magda, hij is toch geen man voor haar. Wat zal er van ze worden?”

De zwanen waren naar de overkant van de dam gezwommen om bij de zwemmers vandaan te komen. Met zijn voet schraapte Sagie zachte modder van de bodem. “Kom, kijk hier,” zei hij. Toen Ansie bij hem kwam, smeerde hij een handjevol modder in haar gezicht.

“Jakkes! Ik zal je krijgen.”

Na een tijdje werden ze alle twee moe en gingen ze bij de wal zitten. Alleen hun hoofden staken boven het water uit.

“Ik wil je nog meenemen zodat je onder de waterval in de poel kan zwemmen. Lekker daar. Maar koud. Je adem slaat gewoon weg wanneer het water van daarboven op je valt. En het gaat tekeer. Je loopt in Waterkloof omhoog, voorbij de keukengrot waar ik altijd vuur maak om warm te worden. Voorbij de keuken zijn grote rotsen, zo groot als ... als het gebouw van jullie waterpomp. Ik zal je moeten helpen om erover te komen.

Sagie kreeg een kwak water in zijn gezicht. Hij zat haar achterna en deed of hij haar ging pakken. Ze rende gillend door het water. “Laat me los! Je kunt me nooit optillen. Los, ik val!”

Hij tilde haar op. Haar lichaam strak tegen het zijne. Toen zette hij haar voorzichtig neer. “Ik heb nou genoeg gezwommen,” zei hij.

“Ach nee. Ik heb nog zin.”

“Ik stop ermee.”

“Wat heb je, Sagie? Waarom kijk je zo naar me?”

Hij liep naar de kant.

Ze wachtte tot hij zich omdraaide om op haar te wachten. Ze vond het fijn als hij naar haar keek wanneer ze het water uitkwam. Ze begon zich af te drogen.

“Net als die berg. Net als Toverkop,” zei Sagie tegen zich-

zelf, terwijl hij naar haar keek. “Net zo anders, van welke kant ook.”

“Wat zeg je?”

“Niks, laat maar. Ik zie dat je moeder frisdrank heeft.” Wat hem betrof was dat een van de beste dingen hier, al die lekkernijen die Ansies moeder altijd had.

Ze stonden in de zon te drinken; hij nog bloot van boven. Ansies moeder riep Sagie. “Wil je vanmiddag niet bij ons blijven eten, Sagie?”

“Ja, toe,” zei Ansie.

Hij aarzelde even. “Nee, tante, dank u wel. Als ik hier eet, eet mijn vader alleen.”

“Mag hij dan na het eten weer terugkomen, Mamma?”

“Ik denk het niet, Ansie, je moet rusten. Je bent de zon en alle reuring nog niet gewend. Maar Sagie kan morgenmiddag toch komen, nietwaar?”

“Mag hij me dan naar de top meenemen, Mamma? Hij zegt dat je van daar boven het dorp kan zien.”

“Dat is best, ja, als hij belooft goed op je te letten.”

Andries de Wet stond op en liep weg.

Toen Sagie naar huis ging, liep Ansie een eindje met hem op. “Kijk hier eens, deze dingen zijn binnenkort rijp,” zei ze, “kijk hoe groot ze al zijn.”

“Zijn kweeperen. Die zijn volgende maand pas rijp.”

“Zijn ze lekker?”

“Mijn moeder bakte die altijd in de oven voor ons. Mieta

bakt ook, maar Pa zegt dat mijn moeders saus het lekkerste was. Je eet die als ze nog warm zijn van het bakken.”

“Maar zijn ze lekker, kweeperen? Ik heb het niet over de saus.”

“Echt wel. Je eet die als toetje, zo lekker is het.”

Bij de bamboebrug wilde Ansie omkeren.

“Ansie.”

“Mmm?”

“Er is een andere plek die ik je wil laten zien; de mooiste plek die ik ken. Ik wil dat je van die plek houdt. Nou is het nog een geheim waar we nog moeten praten. Ik laat het je een andere keer zien.”

“Het is niet eerlijk,” zei ze en kwam dichterbij hem staan, “om me nieuwsgierig te maken en dan je mond te houden. Ik wil het nu meteen weten. Ik wil niet wachten tot een andere keer.” Ze hield hem aan zijn arm vast. “Je mag niet weggaan voor je het me gezegd hebt.”

Hij liet zich bijna door haar ompraten. “Is een geheim dat ik je zal verklappen, maar niet zomaar. We moeten eerst praten.”

“Dat kunnen we nu toch.”

“Een andere keer pas,” zei hij

“Dat is niet eerlijk, Sagie.”

“Ik moet nu weg anders krijg ik op mijn kop van Pa. Doei.”

Ze draaide zich om en liep kwaad weg. Een eindje van

huis af hoorde ze haastige voetstappen achter zich.

“Ik ben iets vergeten,” zei Sagie.

“Wat?”

“Ik had je nog willen vertellen over de kerkbazaar komende zaterdag bij Plathuis. Plathuis is niet ver. Zeg tegen je moeder dat jullie erheen moeten. Is lekker daar. Er zijn toetjes van de bazaar en pannenkoeken en borden met alleen maar zó vol met eten. Ik ga altijd. Pa geeft me geld voor eten en zo. Kom je?” Hij wachtte haar antwoord niet af, maar koos de korte weg door de appelboomgaard naar huis.

Terwijl ze de heuvel opklommen, liet Sagie Ansie zien hoeveel veldbloemen er groeiden. Hij brak een takje van een bergboegoe-struik af en kneusde de blaadjes tussen zijn vingers. “Ruik,” zei hij. “en dat daar is een basbos. Kijk hoe sterk de bast is als je hem eraf trekt. Pa zegt dat de mensen er vroeger uien en zo mee vastbonden als die geen touw hadden.”

“Is niet een goeie tijd voor veldbloemen – die bloeien nou allemaal niet. Hun beginnen in de winter te bloeien, sommige, bijvoorbeeld de vygies met die lange stengels over de grond of de aloë met die dikke bladeren, en in de lente de lissen, de narcissen en de hei. Maar je moet het mahoniebos zien, niks zo mooi als een mahoniebos. Kijk die rots hier, zo rood als de veren van onze haan. Geef me je hand, dan help ik je hier het rotsblok op.”

“Ik vind het fijner om naar Toverkop te gaan. Je loopt er zo helemaal heen via de paadjes van de boswachters, zo heen en weer tegen de hellingen op. Halverwege is er een huisje van golfplaat waar je kan slapen als je wil, maar ik eet er altijd alleen maar en drink water bij het kleine watervalletje, en dan loop ik tot aan de grot van Toverkop. Daarin blijf ik dan slapen.”

“’s Nachts? Net jij alleen?”

“Echt, ik ben toch niet bang. Alleen meisjes zijn bang.”

Ansie ging op een rotsblok zitten. “Ik ben moe. Zullen we een beetje uitrusten? Het is warm vandaag. Krijg jij het niet warm? Wat doe je daarboven in de grot als je zo alleen daar bent?”

“Als ik daar kom, is het nog licht. Dan klim ik over de rotsen, achter om Toverkop. Ik ken een paadje dat tot boven gaat, bovenop die grote knobbel die je ziet, maar het is geen makkelijke weg. Pa slaat mij de kont bont en blauw als hij het te weten komt. Sorry. Zeg het niet tegen hem, hoor. Alsjeblieft.”

“Als je weer zo praat zeg ik het tegen hem.”

“Pa laat niet met zich sollen. De kalebasopkoper zei een keer tegen hem dat zijn kalebassen slechter waren als die van oom Steenekamp. Hij had gezegd dat Pa een pompoenboer was die niks wist. Toen heeft Pa hem opgetild en hem bovenop de vracht kalebassen gesmeten die hij bij oom Steenekamp gekocht had en hij haalde het vrachtwagentje

van de handrem, zodat die daar naar ons hek toe reed. Later moesten we de reparatie van het wagentje betalen.”

Ansie lachte. Ze zat met haar handen op schoot naar hem te luisteren. “En toen?”

“Het jaar daarop was de man weer komen opkopen, maar hij had iemand uit het dorp gestuurd om de kalebasen op te laaien. Pa zei, omdat hij wist dat niemand kalebasen zoals ons had.”

“En wat doe je nog meer als je op de berg bent?”

Hij gooide keitjes naar haar om op te vangen. “Ik steek een vuur aan als het donker wordt en zet koffie. Als ik naar de berg toe ga, geeft Pa me altijd worst en brood mee, wat Mieta voor me inpakt. Wanneer iemand op een boerderij mijn vuur ziet, flitsen die me met hun zaklamp. Ik zwaai naar hun met een stuk hout dat brandt in de lucht, zodat hun zien dat ik hun zie. Dan slaap ik lekker, omdat ik weet dat de mensen weten dat ik daar in de grot ben. De mensen kennen me. Kom, we moeten gaan.”

Bovengekomen gingen ze weer zitten om te rusten. “Kijk,” zei Sagie, “daar in de verte ligt het dorp.”

“’t Is maar een klein dorpje,” zei Ansie. “Is het heel Ladismith dat we nu kunnen zien?”

“Hoe groot is de Kaap dan? Veel groter als Ladismith?”

Ze lachte. “Soms ben je zo dom, Sagie. De Kaap is miljoenen keren groter.” Ze stond op om het aan te geven en zag de slang onder het rotsblok waarop ze had gezeten, niet

aankomen. De slang schrok en richtte zich op. "Sagie!" Ze kon zich niet bewegen.

Hij zag de cobra. "Sta stil, Ansie, ik pak een stok." Maar hij wist gewoon dat ze naar hem toe zou rennen en hij greep naar de slang om hem achter zijn kop vast te pakken.

"Jesses! Jesses!" Zijn arm brandde zo erg dat hij er krom van trok. De slang was weg.

"Hollen, Ansie, roep mijn Pa, zeg dat het een geelslang was. Shit. Rennen!"

Ze holde de top van de heuvel af. Op sommige plekken op de rotsen schoot ze nauwelijks op. Ze viel en schramde het vel van haar schouder en wang. Doorns van katdoringen noemnoem-struiken scheurden haar jurk in stukken. Haar vader en moeder hoorden haar vanuit de verte gillen.

"Een slang! Een slang heeft Sagie gebeten! Pappa moet gaan helpen. Een geelslang. Hij zei dat we zijn vader moeten roepen. Hij gaat dood!"

"Wat zie je eruit, kind. Laat ik eerst kijken wat jou is overkomen."

"Hij gaat dood, Pappa! Ga hem helpen, Mamma!"

"Ik kijk wel naar haar, Andries. Ga jij naar Sagie." Ze nam Ansie mee naar binnen en draaide aan de slinger van de telefoon om Barend te informeren. Toen bracht ze Ansie naar haar kamer. "Ga maar liggen, Ansie. Pappa en oom Van Greunen zullen voor Sagie zorgen. Drink dit maar op." Ze gaf haar een kalmeermiddel en hielp haar haar kleren uittrek-

ken. “Nu alleen nog de wondjes schoonmaken – het gaat een beetje branden, hoor.”

Barend kwam op Kopland aan. Van onderaf kon hij Andries tegen de heuveltop op zien ploeteren. Hij klom Andries achterna en haalde hem halverwege de top in. Samen brachten ze Sagie naar beneden en Barend joeg naar het ziekenhuis in het dorp.

Kletsnat van het zweet kwam Andries thuis. “Wat zegt Ansie, hoe is het gebeurd?”

“Ze was te zeer van streek, ik wilde het haar niet vragen. Ik heb haar iets gegeven en ze slaapt nu. Hoe is het met Sagie?”

“Onkruid vergaat niet. Die rare snoeshaan zal nog eens de dood van mijn dochter betekenen. Hoe dikwijls heb ik je niet gewaarschuwd, maar je luistert niet.”

“Ze is ónze dochter, Andries.”

“Sorry, zo bedoelde ik het niet.”

“Ga jij kijken of ze nog slaapt; ik bel vlug om te horen hoe het met Sagie is.” Ze liep naar de telefoon en draaide aan de slinger. “Ziekenhuis alstublieft.”

Terug in Ansies kamer zei ze: “Het is nog te vroeg om te zeggen hoe het gaat, maar ze hebben besloten Sagie met het vliegtuig van Raubenheimer over te brengen naar het ziekenhuis in Worcester waar een intensive care afdeling is. Hij is dood aan het gaan, Andries. Wat zeggen we tegen Ansie wanneer ze wakker wordt?”

“We moeten maar wachten en horen wat de dokters zeggen.”

Ze gingen bij Ansies bed zitten. Later bracht Andries zijn vrouw thee.

“Ga maar wat rusten,” zei hij, “Ik kom je roepen als het nodig is.”

“Ik kan niet slapen, Andries. Ik ben te ongerust over Sagie.”

Andries stond op en liep naar de deur. “Ik ga iets te lezen halen, zei hij zonder naar zijn vrouw te kijken.

“Waar is Sagie?” vroeg Ansie toen ze ’s avonds wakker werd.

ACHT

“Sagrys komt over een paar dagen thuis, Mieta, is zijn kamer klaar?” Het was de zoveelste keer dat Barend het vroeg, al wist hij maar al te goed dat er nooit iets mis was met Mieta’s werk.

Hij was moe. Dag en nacht had hij aan Sagies bed zitten wachten tot hij uit zijn coma zou komen. Toen de dokter zei dat hij buiten levensgevaar was, was Barend naar de boer-

derij teruggekomen. Dat was twee dagen geleden. Het was jaren geleden dat hij zo lang van Greundal weggeweest was. En nu beseftte hij voor het eerst hoeveel werk Sagie op de boerderij verzette - nu hij zelf een groot deel ervan op zich moest nemen,.

Er klopte iemand aan de voordeur en Barend ging open-doen. Ansie stond voor hem. Ze was niet veel kleiner dan hij.

“Middag, oom”.

Ze leek niet bevreesd voor zijn norsheid. “Ik ben Ansie, oom.”

“Je komt zeker horen hoe het met Sagrys gaat.”

“Nee, oom, ik weet dat het goed met Sagie gaat, want Mamma belt elke dag met het ziekenhuis.”

“Nou, wat is er dan?” Hij voelde zich ongemakkelijk in aanwezigheid van het meisje.

“Ik kom bij u op bezoek.”

Een ogenblik was hij met stomheid geslagen. Toen zei hij: “Ik heb werk te doen. Ik kan nu geen bezoek hebben.”

“Ik zal u niet hinderen.”

“Kom dan maar.” Hij liep naar de schuur met Ansie naast zich. “Ik werk na het middageten aan de pijpen,” zei hij, en wist niet waarom hij eigenlijk met haar praatte. Misschien ging het haar wel vervelen als hij niks zou zeggen, en dan zou ze weggaan zonder dat hij haar hoefde af te poeieren.

“Sagie vertelde me van uw pijpen. Hij zei dat ze de beste

pijpen van de wereld zijn, beter nog dan de pijpen die hij zelf maakt, zei hij. Wilt u me laten zien hoe u ze maakt? Mijn vader zegt dat hij geen kalebas gaat planten, want pijp roken is niet beschaafd." Ze glimlachte. "Hij zegt dat pompoenpijpen van kalebassen worden gemaakt."

"Maar ik houd van pijpen, oom. Ik vind het lekker ruiken wanneer iemand een pijp rookt."

Haar gebabbel deed Barend aan Sagie denken. "Zo ziet de kalebas eruit als hij van het land af komt, maar dan is hij nog groen en niet zo geel als een gedroogde kalebas. Dan wordt hij gezaagd tot hij eruit ziet als deze hier, en gekookt en gedroogd – zoals dit halsje, mooi schoon gekrabd en keihard aan de buitenkant. "

"Waarom is deze zo geel en die u rookt bruin, oom? Hebben ze niet allemaal dezelfde kleur?"

"Als je ze veel rookt, worden ze naderhand zo donker. Dat komt door de pijpolie die van binnenuit in de kalebas trekt.

"Die bruine vind ik mooi," zei ze. "En dan, wat doet u dan?"

Hij legde het uit en pakte pijpen die half af waren en een paar die Sagie in het begin had gemaakt en die niet geschikt voor de verkoop waren. "Wil je iets drinken?" vroeg Barend.

"Frisdrank alstublieft."

Ze gingen op de veranda zitten. "Mieta," riep Barend het huis in. Ze kwam naar de voordeur.

“Hebben we frisdrank, Mieta?” Hij wist wel dat hij alleen koffie kocht.

“Nee, meneer.”

“Ik drink wel thee, Mieta.” Ansie glimlachte.

“De thee is op,” zei Mieta.

“Breng ons dan maar koffie. Barend stak zijn pijp aan. “Sagrys komt misschien overmorgen thuis,” zei hij tegen Ansie.

“Mijn moeder zei het al, oom. Mag ik bij hem op bezoek komen als hij nog ziek is, oom? Mamma en Pappa willen ook komen om hem te bedanken, oom.

“Waarvoor?”

“Voor de slang.” Ze kon zien dat hij niet wist waar ze het over had. “Hij zorgde ervoor dat de slang mij niet beet.”

“Wat? Sagrys?” Hij keek voor zich uit. Zijn ogen zochten het kerkhofje. “Jullie mogen komen als jullie willen. Ik zal hem een tijdje de ruimte geven voor ik hem aan het werk zet.”

Toen Ansie haar koffie op had, zette ze het kopje terug op het dienblad. “Ik moet nu gaan. Mamma zei dat ik u niet lastig mocht vallen. Middag, oom.”

“Tot ziens, Ansie. Kom maar weer eens.” Het was de eerste keer sinds de dood van zijn vrouw dat hij iemand voor een bezoek uitnodigde.

Ansie vond de bazaar helemaal niet fijn; Sagie kwam maan-

dag pas uit het ziekenhuis. Toen zij en haar moeder terugkwamen van Plathuis, ging ze weer naar Barend.

Hij zag haar haastig aan komen lopen. Haar wangen gloeiden en ze haalde nerveus adem. "Kom eerst even zitten," zei hij tegen haar. "Wil je frisdrank?"

"Alstublieft, oom."

"Mieta, breng ons wat frisdrank, alsjeblieft."

"Ik was op de bazaar in Plathuis; Sagie had gezegd dat ik erheen moest gaan."

"Hij gaat elk jaar naar de bazaar. 't Is niks anders dan ouwe wijvengekleets en eetpartijen. Ik weet niet wat hij er zoekt. Eten kan hij thuis genoeg krijgen."

"Hij zei dat ik moest luisteren naar wat de mensen zeggen. Hij zei dat je bij de kerkbazaar al het nieuws te horen krijgt. En het toetje daar vindt hij het lekkerste. Hij zei dat u niet vaak een toetje laat maken."

Barend keek weg.

"Maar ik vond het niet fijn, omdat Sagie niet kon komen. Ik zou hem mijn toetje ook gegeven hebben."

Mieta bracht de frisdrank.

"Sagie zegt tegen me dat hij hard werkt op de boerderij, oom, want de boerderij wordt ooit van hem. Hij zegt dat hij het meest van de kalebas en van de geiten houdt."

"Hij klaagt wel altijd over het rechtzetten van de kalebasen. Weet je, toen we ze een keer moesten drogen, wilde hij toch dat we de kalebas zouden uitroeien." Barend lachte.

“Hij en September moesten de schoongekrabde halzen op de stellages stapelen en die naar buiten dragen. Zie je, kalebas moet goed droog worden, anders kun je hem weggooien. Drogen ze te langzaam, dan gaan ze schimmelen, en te vlug, dan barst het spul, hè. Hoe dan ook, er kwam een regenbuitje aan en met zijn tweeën moesten ze de stellages de schuur indragen. Nauwelijks binnen of het houdt op met regenen en moeten ze weer naar buiten. Ze hebben ze die dag vijf keer naar binnen en naar buiten gedragen.”

“Gaaf u Sagie maandag ophalen?”

“Ja. Loop je mee? Ik wil de eieren gaan rapen.” Ze stond op en liep hem achterna. “Zeg eens, zei Sagie dat hij ook van kalebas hield of had hij het alleen over de geiten?”

“Ook over de kalebas, oom. Daarover en het meest over de geiten. En over de De Wet-perziken.” Ze giechelde. “Omdat ze onze achternaam hebben, zei hij, daarom houdt hij van ze.”

“Pak even aan, alsjeblieft. Laat ze niet vallen. De kippen leggen de laatste tijd niet zo best. Houd je van het boerenleven, Ansie?” Ze pakte de eieren aan. Vier kon ze gemakkelijk vasthouden. “Ik wil hier nooit weg oom. Mamma zegt dat de boerderij me goed doet, we hoeven niet meer te zorgen dat ik aan de Kaap in de buurt van dokters woon.”

Ansie liep voorzichtig met de eieren in haar hol gevouwen handen. “Oom Barend?”

“Ja, kind.”

“Mag ik maandag meerijden als u Sagie gaat ophalen?”

NEGEN

“Doei, doei,” zei Sagie tegen het groepje verpleegsters. Ze zwaaiden naar hem.

“We hebben niet elke dag een held hier bij ons, meneer Van Greunen. Sagie heeft de harten van iedereen hier gestolen.” De zuster drukte Sagie de hand. “We gaan je missen, hoor. Doe je geiten de groeten. En Ansie ook.”

“Doe ik, zuster. Ik zal het zeggen.”

Zijn vader bracht hem naar de pick-up. "Je kunt maar beter een dutje doen als je moe wordt van het rijden. Zeg het maar als ik moet stoppen."

Sagie zwaaide naar de verpleegsters tot hij ze niet meer kon zien.

"Waarom kwam Ansie mij niet opzoeken, Pa?"

"Misschien wou haar vader haar niet brengen."

"Ik vraag me af of ze wel had willen komen."

"Ze kwam me vragen of ze vandaag mee mocht."

Sagie keek naar zijn vader. "Was ze op Greundal?"

"Ja."

Sagie kon het niet geloven. "Mag ze wel weer komen, Pa? De dokter zei dat ik nog een tijdje thuis moet blijven om aan te sterken."

"Ze vroeg het al. Ze wil met haar ouders langskomen."

"Haar vader ook?"

"Dat begreep ik zo."

"De dokter zegt dat ik een taaie ben, Pa, anders was ik doodgegaan. En de zusters en verpleegsters vinden me een held. Die zeggen dat ik dapper ben."

"Ik hoorde het," zei Barend. "Ansie vertelde me wat je gedaan hebt."

Sagie zat door het raampje naar buiten te kijken en wierp af en toe een blik op zijn vader alsof hij verwachtte dat deze nog iets zou zeggen. Na een poosje begon hij weer: "De zus-ter zei dat Pa trots op me kan zijn. De zuster. En de dokter

was erbij. Toen zei hij, ja, dat is wel zo.”

Barend keek naar Sagie en zag de afwachting op zijn gezicht. Hij is mager geworden, dacht hij. Een paar kilometer verder zei hij: “Het is een groot man die zoiets doet als wat jij gedaan hebt, Sagrys.”

Sagie glimlachte breed. Hij zei niks en dutte weg. Bij de afslag naar Dwarsrivier maakte Barend hem wakker. “We zijn thuis.”

Sagie draaide het raampje onmiddellijk omlaag. “Ruik het veld, Pa.” Het waren dezelfde woorden die zijn moeder altijd zei wanneer ze ergens heengereden waren en weer in de vallei terugkwamen. Hij was blij de Toverkop weer te zien.

“Wanneer komen Ansie en haar ouders, denkt Pa?”

“Ik weet het niet, Sagrys. Misschien vanavond pas.”

“En weet Freek dat ik thuis ben?”

“Freek is niet meer op de boerderij, Sagrys.”

“Wat, Pa?”

“Hij is naar de Kaap. Maar rust jij nou eerst maar uit. We kunnen het later over Freek hebben.”

“Heeft hij niet eens op mij gewacht om te groeten?”

Barend pakte zijn pijp. “Hij heeft niemand gegroet. Enkel zijn boeltje gepakt en weggegaan.”

“Moest hij niet wachten op de rechtbank?”

“Hij was daar. De rechter heeft toen zijn vonnis opgeschort. Ik heb je toch verteld wat dat betekent. Hij zal zich

nu een aantal jaren moeten gedragen en niet meer bakkeleien.”

“Ik had niet meer willen hebben dat hij weg moet gaan, Pa.”

Mieta stond voor het huis toen de pick-up stilhield. “Middag, Sagrys. Maar wat is het kind mager geworden! We zullen je weer vet moeten mesten, wat? Er staat allang lekker eten op je te wachten. Je kamer is klaar; ik breng je eten op bed.”

Een tijdje na het middageten kwamen de De Wets.

“Hallo, Sagie,” zei Ansie.

Ansies moeder nam Sagies gezicht tussen haar handen en keek hem lange tijd aan, zodat hij niet wist waar hij moest kijken. Haar vader stond er ongemakkelijk bij.

“Middag, tante. Middag, oom.” Sagie glimlachte naar Ansie. “Pa zei dat jullie vanavond pas zouden komen.”

“We hebben wat kleinigheidjes voor je meegebracht.” Ansie stond naast het bed. Barend bracht een stoel voor haar moeder.

“Wat? Waar is het wat jullie gebracht hebben?”

“Sagrys!”

“Geeft niet, meneer Van Greuningen,” zei Ansies moeder, en toen tegen Ansie: “Haal jij eerst jouw cadeautjes, dan vragen we oom Barend of hij Pappa wil helpen met die van ons.”

Ansie was vlug terug met een koekjesblik en een ingepakt geschenkje. Ze maakte het blik open en hield een koekje voor Sagies mond.

“Proef eerst eens hoe lekker. Het zijn zoete koekjes die ik zelf voor je gebakken heb.” Ze zette het blik op zijn borst.

“Ik ben toch niet jarig,” zei Sagie.

“Ach, dommie! Ik heb ze voor je gebakken om je te bedanken.” Ze zag haar moeder glimlachen en vlug zoende ze Sagie. “Maak het presentje nou maar open.”

Hij had moeite het lint om het pakje los te krijgen. Ansie lachte. “Het zou je nog meer moeite kosten als dat van Mamma ook was ingepakt.”

“Een horloge, Pa. Kijk hier.” Hij hield het horloge in de lucht.

“Doe het om, Sagrys, en bedank Ansie. Dat is een prima horloge.”

“Ik help je wel even.” Ansie maakte het bandje vast.

Sagie keek naar zijn arm, bang dat het horloge zou verdwijnen als hij met zijn ogen knipperde. “Dank je, Ansie.”

Ze was net zo opgewonden als hij. “Nu het cadeau van Mamma en Pappa – dat kan niet naar binnen.

“Dat klopt, Sagie,” zei Ansies moeder. “Mijnheer Van Greuningen, wilt u mijn man alstublieft gaan helpen?”

Barend liep achter Andries de Wet aan naar buiten.

“Wat is het voor cadeau, tante?”

“Kijk zelf maar.”

Er werd op het raam geklopt. Ansies moeder trok het gordijn open.

Sagie draaide zich om naar het raam en ging op zijn knieën op het bed zitten om naar buiten te kijken. Hij zag dat zijn vader en die van Ansie een bok tussen zich in vasthiel- den. Barend draaide de ram naar het raam toe. Hij spartelde om weg te komen, maar de handen om zijn hoorns waren sterk.

Sagie kon zijn ogen niet van de bok afhouden.

“Vind je hem lief, Sagie?” vroeg Ansies moeder.

“Hoe komt tante aan die mooie bok?” Hij keek niet naar haar. “Pa, is die daar dan geen fok-ram? Wel toch.”

“Het is de beste ram die ooit op de boerderij was, Sagry.”

“In heel Dwarsrivier, Pa; in het hele district gewoon. Is hij van mij, tante?”

Zijn vader antwoordde: “Het is de bedoeling om hem bij de ooien te zetten, Sagry, zodat je goed bloed in je kudde krijgt. Daarna gaat hij weer terug.”

Ansies moeder zei zachtjes, zodat alleen Sagie het kon horen: “Hij is van jou, Sagie. Hij gaat nergens anders heen dan naar jouw kudde. Ook niet na paartijd.”

Barend liet de ram naar het kleine kraaltje naast de koeienstal brengen – Sagie moest hem zelf naar de ooien brengen wanneer hij weer beter was.

Toen Barend en Andries de kamer weer inkwamen, zei

Sagie: “Hoorde Pa wat tante zei? Ze zei dat de ram van mij is, Pa, voor altijd. Dank u wel, tante. Dank u wel, oom.”

“We zijn blij dat je in je schik bent met je cadeaus, Sagie,” zei Ansies moeder en ze keek haar man aan.

Andries had nog geen woord gezegd. Hij liep naar Sagie en stak zijn hand uit. “Bedankt voor wat je gedaan hebt.” Sagies greep dwong hem iets langer bij het bed te blijven staan.

Toen Ansie en haar ouders vertrokken waren, verwenste Sagie Freek, omdat hij zomaar was weggegaan –niet alleen vanwege de ram en het horloge die hij had willen laten zien. In bed verlangde hij naar de verpleegsters die af en toe bij hem waren komen kijken. En hij wilde dat Freek er kon zijn.

’s Middags droomde hij verward. Over zijn geiten waarvan er steeds meer waren tot ze de vallei volliepen, alle kalebasstoelen vertrapt en de koppen ervan kaal vraten; over een slang die krom overeind stond; witte uniformen die rond zijn bed bewogen, om en om. Hij zag Ansie uit de bossen bij de rotsplateaus met boterbomen komen, haar jurk gescheurd en met bloed aan haar benen. Daarvan werd hij wakker en hij riep Mieta.

“Laat Freek alsjeblieft weten dat hij liever hard wegrent wanneer iemand aan de Kaap met hem wil bakkeleien.”

Hij viel weer in slaap met op zolder het gescharrel en hoge gepiep van de vleermuizen dat duidelijk te horen was,

voordat ze in de schemering wegvlogen van het huis.

TIEN

“Ik wil je mijn geheim laten zien, waar ik jou over had,” zei Sagie. Het was lastig voor hem geweest er tot nu toe zijn mond over te houden.

“Ik hoef jouw fijne geheimpje niet meer te zien.” Ansie stond de andere kant uit te kijken. “Kippie, kippie, kippie.” Ze gooide een keitje door het gaas van het kippenhok. De kippen scharrelden dichterbij. “Je hebt me te lang nieuwsgierig gehouden. Expres. Nou hoef ik het niet meer te zien.”

“Maar je zal het leuk vinden.”

“Kippie, kippie.” Nog maar een of twee kippen lieten zich deze keer voor de gek houden. Sagie ging tussen haar en het hok in staan. “Je zal het leuk vinden. Het is voor jou.”

“Wat wil je me laten zien?”

“Je moet zelf komen kijken.”

“Eerst zeggen.”

“Nee, loop mee ernaartoe.”

Ze keerde zich weer af en keek naar het erf, de sering naast het huis, de eucalyptus die ervoor stond en het groene bankje op de veranda. “Waarom hebben jullie geen gras om jullie huis?”

Sagie stak zijn handen diep in de zakken van zijn korte broek. “Gras verspilt alleen maar water. Ik laat je m’n geheim nou niet meer zien. Ik ga zwemmen.”

Hij liep naar de dam, nauwelijks twintig meter van het huis af, en trok zijn hemd uit. Zijn lijf was bruingebrand. Onder de spieren op zijn borst tekenden zich schaduwen af.

“Niet kijken,” zei hij.

“Wil je in je blootje gaan zwemmen, Sagie; dat kan toch niet. Heb je geen zwembroek?”

“Nee.”

“Zwem dan in je korte broek, zoals bij ons.”

“Heb ik geen zin in.” Hij begon zijn gulp open te knopen en zag hoe zij giechelend de andere kant op keek. Naakt liep hij het water in. Een koppel blauwbek-eenden zwom voor

hem weg. Hij plonsde het water in en zwom achter ze aan. Vroeger ving hij ze altijd en hield hij ze een tijdje onder water, liet ze dan los en probeerde te raden waar ze boven water zouden komen.

Een keer had hij zo'n makou langer dan normaal onder water gehouden. Hij had gewacht en gewacht tot de vogel ergens zou verschijnen, maar dat gebeurde niet. De volgende dag had hij hem weer over het erf naar zijn slaapplek zien waggelen en wist hij dat het dier niet verdronken was. De makou moest tot aan de opening in de dam links van hem gezwommen zijn, achter het walletje van de watervoor waar hij hem niet had kunnen zien. Maar het was wel de laatste keer van het spelletje geweest.

Hij zwom sneller om te zien of hij de makouen kon inhalen. Ze gingen ervandoor en begonnen trappelend op het water weg te vliegen naar de overkant om op de verste punt bij de kleine kloof te gaan zitten.

"Je vader wordt woest als hij ziet dat jij hier bloot voor mij zwemt," schreeuwde Ansie vanaf de kant. Ze stond in het ondiepe water met haar schoenen in haar hand.

"Pa is in het dorp. En onder water kan je toch niks zien."

"Ik heb stiekem gekeken toen je het water inliep."

"Nietes."

Hij schopte in het water zoals de kinderen van de arbeiders dat deden: doef-doeft, doef-doeft. Hij had op die manier leren zwemmen toen hij erachter kwam hoe zijn moeder

wist of zij in het water waren of dat hij dat was. Elke zondag dat ze hem, wanneer zijn vader sliep, had horen zwemmen, was ze naar buiten gekomen en had ze hem naar zijn kamer gestuurd.

“Kom, laat me nou maar zien wat je me wou laten zien.”

“Nou ben ik aan het zwemmen. Daarnet nog wou je niet meekomen.”

“Asjeblieft, Sagie.”

Hij kwam naar haar toe en ging op zijn hurken in het water zitten. Ze vroeg zich af of ze moest wegkijken.

“Je kunt het toch niet zien,” zei hij.

“Ik kijk toch niet.”

Hij lachte om haar, omdat ze haar hoofd vlug omdraaide toen hij deed alsof hij op ging staan. Zijn kleren trok hij zo over zijn natte lijf aan. “Kijk nou maar.”

Met zijn vingers kamde hij zijn haren naar achteren.

Ansie kon hem tegen de helling op nauwelijks bijhouden en af en toe bleef Sagie staan om haar uit te laten rusten. Hij plukte een takje van een struik met dikke vlezige bladeren. Voor ze proefde wilde ze eerst zien of hij het zelf at. Ze vond de zure smaak ervan lekker, maar slikte het niet door nadat ze erop gekauwd had.

“Waarom moeten we eigenlijk zo tegen de helling oplopen?” Haar jurk woei tegen haar benen.

“Kijk alleen niet achterom naar beneden. Je mag niet kijken voor we er zijn.”

De zoom van haar jurk bleef haken aan een doorntak en Sagie liet haar stilstaan tot hij hem had losgemaakt.

“Is een katdoringstruik,” zei hij. “M’n moeder werd altijd boos op de doorns als die haar jurk zo haakten. Ze hield van door het veld lopen, ook al wilde Pa niet mee. Hij zei dat hij al genoeg liep. Als ze van het veld terugkwam, m’n moeder, nam ze bloemen mee. Ze hield van irissen en gladiolen, en van asters. Duizendknoop plukte ze niet. Om de naam. Die worden ook wel snotterbel genoemd.

“Dat is een lelijke naam,” zei Ansie.

“Echt wel.” Hij pakte haar hand beet bij de laatste steilte van de lemen damwal. “Pas op! Is glad hier.”

Sagie bleef staan en wees met zijn vinger naast het dammetje. “Zie je dat stukje grond daar? Zie je het?”

“Is dat nou jouw geheim?” Ze had veel meer dan dit verwacht.

“Draai je om. Kijk naar beneden.”

Ze keek de vallei in. De wijngaarden strekten zich als rood, bruin en geel gekleurde doeken uit. Bij elke boerderij schitterde het water van een dam of twee, en tegen de heuvelruggen stonden spierwitte arbeidershuisjes. Als een donkere bladnerf kronkelde de zandweg van boerderij naar boerderij. Links van hen lag de Toverkop met de middagzon op zijn piek.

“Wat is dat mooi, Sagie,” zei Ansie, zich er niet van bewust dat hij de hele tijd naar haar had staan kijken.

“Hier wil ik ons huis bouwen, Ansie. Precies hier, waar Greundal op zijn mooist is.”

Ze drukte zich opeens stevig tegen hem aan, legde haar armen om zijn nek en tilde haar voeten van de grond, zodat ze aan hem hing. Telkens weer kustte ze hem op de mond. “Vraag je me nu te trouwen? Vraag je me?”

Hij zei niks, wilde enkel haar geur in zijn neus en haar warmte tegen zich aan.

“Toe, heb je het gevraagd?”

Hij kon nog niks uitbrengen. Na een poosje begon hij zich ongemakkelijk te voelen en hij raapte een stok op waarmee hij de omtrek van een huis tekende op de grond.

“Hier komt onze keuken,” zei hij. “Zodat je naar de To-verkop kunt kijken wanneer je eten voor me klaarmaakt, en zodat het ’s middags niet te warm wordt.”

“Met een fornuis zoals die van jullie?”

“Ik wilde een van die nieuwe witte voor je kopen, zo een als tante Willemse heeft.”

“Alsjeblieft een zwarte...”

“Je mag kiezen.” Hij trok nog een paar strepen. “Hier komt de zitkamer met plek voor de grote tafel. We zullen op de tafel moeten wachten tot Pa doodgaat.”

“Sagie! Zoiets zeg je niet.”

“Sorry.”

Hij raapte een paar stenen op van het pad.

“Kijk, de veranda maken we hier voor ’s avonds als we

hierzo willen zitten. Hier de badkamer en de logeerkamer, en die grote is de slaapkamer. Ik zal ook een voorraadkamer voor je bouwen als je wil; hierzo in het hoekje van de keuken.”

Ansie liep van vertrek naar vertrek. “En waar slapen de kinderen?”

“Welke? We hebben toch geen kinderen,” zei hij.

Ze keken elkaar aan, dan weer naar het plan op de grond. Geen van beiden wist iets te zeggen.

Sagie gooide de stok een eind van de tekening vandaan. “Daar bouw ik je kippenhok. Je mag wel duizend kippen houden als je wil of honderd. En je kan nog iets krijgen. Ik zal je strakjes laten zien wat het is. Het is iets wat ik je ga geven – Pa zei dat het mocht.”

“Laat het me nu zien.” Ze hield zijn hand vast en leunde met haar hoofd tegen zijn schouder.

“Kom, het is daarbeneden.” Ze liepen zonder verder te praten. Ansie legde haar arm om zijn lijf. Hij wist niet of hij zo met haar mocht lopen, maar wilde dat Freek hen nou kon zien. En hij dacht aan het huis dat hij voor haar ging bouwen: hoe hij zelf de keien ervoor naar boven zou dragen en de meest rechte eucalyptusbomen ging zagen voor de dakbalken. Hij zou oom Steenekamp om een paar van die van hem vragen die aan de verste grens van zijn boerderij stonden.

“Als ik je op een dag vraag om met me te trouwen, Ansie,

zeg je dan ja?" Hij vroeg het zonder nadenken en voor hij zich kon generen.

"Dat zeg ik pas als je me gevraagd hebt," zei ze. "En je zult het ook aan Mamma en Pappa moeten vragen."

Hij nam haar mee door het hek van de koeienstal. Onder het afdak met stobalen bleef hij staan. "Kijk." In een hokje vol stobalen lag een geitenlammetje.

"Is ze voor mij, Sagie? Kijk toch, kijk hoe klein ze is. Zijn ze allemaal zo mooi, toch?"

'Het is geen zij, man. 't Is het ramsjong van een Boergeit."

Ze klom over de stobalen en aaide het lam. "Mag ik hem Mamma laten zien? Mag ik hem mee naar huis nemen?"

"Wel. Hij is toch van jou."

Ze liepen naar Kopland. Af en toe moest hij het lam voor haar dragen. Ze zagen Ansies moeder onder de wilgen bij de dam.

"Mamma," riep Ansie van ver af. "Mamma!" Ze hield het lam tegen zich aan. "Kijk, Sagie, heeft me een geitje gegeven. Hij zegt dat het een ramsjong is. Het is een hij."

Sagie stond trots opzij. "De ooi wilde deze ene niet hebben, tante. Ze kreeg een tweeling en toen hield alleen van het ooitje. Ze stoten een rammetje gemakkelijk af als er ook een ooitje is."

"Maar het is een prachtig beestje. Geef hem 'ns aan mij, Ansie. Wat een heerlijke grote oren heeft hij, hè, en zo'n

parmantig koppie. Heb jij Sagie netjes bedankt?" Ze keek Sagie aan. "Is je vader er niet op tegen dat je hem weggeeft?"

"Nee, tante, zijn toch mijn eigen geiten. Maar Pa zegt dat het goed is dat ik hem aan Ansie geef. Ik zal haar laten zien hoe je een paplam moet verzorgen, tante. Ik heb die ook al gehad."

"Toe, Ansie, zeg eens dankjewel."

Ze liep naar hem toe.

"Is goed," zei hij vlug, maar ze zoende hem toch.

"En heb je je lam al een naam gegeven?" vroeg haar moeder. "Een paplam moet een naam hebben, hè."

"Wel toch."

"Wat vind je van Lammie?"

"Ja, dat is mooi! Jouw naam is nou Lammie, hoor. Je bent het mooiste geschenk dat ik ooit nog gekregen heb, behalve dan dat van het geheim."

"En wat is dat dan?" vroeg haar moeder.

"Mag je niet zeggen." Sagie keek naar de zwanen die naar de kant toe waren gekomen. "Nee, tante, is echt niks. Ik bedoel, is nog een geheim. Ik laat jullie zien hoe je een lam drinken geeft."

Ansie ging op het gras zitten met het geitenlam op haar schoot. Ze aaide het en glimlachte. Het beestje stond stijf op zijn poten toen ze hem neerzette, schudde zijn kop een keertje en liep tot bij Ansie.

“Kijk, Mamma, hij houdt van me.”

“Ik zie het, m’n kind. Wacht, ik geloof dat ik nog een oude speen in huis heb. Ik haal een beetje melk voor hem. Moet de melk warm zijn, Sagie?”

“Koud is ook goed, tante. Dit hier is een vreetzakje.”

Toen hij de melk rook, zocht het lam naar de plek te drinken was.

“Houd jij de fles vast, Ansie.”

“Kijk toch eens hoe hij snoept. Je moet langzaam drinken, jochie, straks ontploft je buikje nog.” Ansie genoot van het voeden. Wanneer het geitje bij het drinken tegen de fles stootte, voelde ze dat over haar hele lijf. “Zie je hoe zijn staartje zwaait, Mamma? Toe maar, ik zal je goed verzorgen; niet afdanken zoals Sagie. Ik zal je ook een beter onderdak geven.”

Sagie was blij dat Ansie zo in haar schik was met het lam. Hij was blij dat ze de plek voor het huis fijn vond. Wanneer hij de kans kreeg, dacht hij, zou hij de grond waar hij wilde gaan bouwen alvast bouwrijp maken. Het zou veel tijd kosten om de plek vlak te krijgen. Als zijn vader zou vragen waarom hij het deed, zou hij zeggen dat het gewoon een plek was die hij op orde wilde hebben, dat zijn vader het later wel zou zien. Dat zou hij zeggen. Intussen zou hij goede bouwkeien beginnen te zoeken, wanneer hij achter zijn geiten aan moest gaan in de heuvels, hij zou ze zolang klaarleggen, en ze een voor een aanvoeren voor het huis. Het huis

zou een rieten dak krijgen, goudgeel riet over de donkere balken.

“Sagie,” zei Ansies moeder, “ik heb al gehoord dat zo’n paplam een dondersteen kan zijn, als hij het op zijn heupen heeft. Is dat zo?”

“Echt, tante. Als je die niet in de gaten houdt, kunnen die flink ondeugend zijn. En niet pas wanneer die het op de heupen hebben. Ik had er eentje die op de keukentafel sprong om suiker te stelen. Ma moest hem een paar keer met het zweepje te grazen nemen voor hij ophield.”

“Oren hebben die niet; zijn er alleen maar om een merk in te doen. Als deze groot is, zullen jullie op hem moeten letten. Hij springt gewoon op de motorkap van die auto van oom.”

Andries de Wet hoorde wat Sagie zei, toen hij aan kwam lopen. “Als die geit in de buurt van mijn auto komt, schiet ik hem terplekke dood. Waar komt hij vandaan?”

“Hij is van mij, Pappa.”

“Heeft hij hem meegebracht? Zet hem neer, Ansie, dat beest heeft misschien ziektes.”

“Nee, oom, mijn geiten zijn gezond. Ook die ene die vorige week stijfziekte had. Dat komt door gebrek aan fosfor waardoor de botten stijf worden.”

“Zet neer, Ansie.”

Ansie hield het lam vast tegen haar borst.

“Je moet dat beest terugnemen. We willen het hier niet

hebben. Niemand heeft je gevraagd het hier te brengen. Als ik geiten had willen hebben, had ik ze zelf wel gekocht.”

Sagie keek naar Ansies moeder.

“Neem het nou mee!” zei Andries. Hij pakte het lam van Ansie af en gaf hem kwaad aan Sagie. “We kopen wel een hond voor je, Ansietje.”

Het lam begon te blèren.

“Ik wil geen hond; ik wil het lammetje hebben.” Ze was bijna in tranen.

Sagie stond met het lam op zijn arm. De voorpoten bungelden aan weerskanten naar beneden.

“Neem hem maar liever mee naar huis, Sagie, Ansie zal hem daar komen opzoeken.”

Ansie rende het huis in en Sagie vertrok zonder te groeten. “Toe maar,” zei hij steeds maar door tegen het lam.

“Was dat nou nodig, Andries? Ansie wilde het lam heel graag hebben. Kijk hoe verslagen Sagie daar loopt.”

“Met de staart tussen de benen, bedoel je zeker. Ik moet dat mannetje niet, vrouw. Hij en zijn vader zijn niemand en bovendien is hij...”

“Is hij wat, Andries?”

“Zo bedoelde ik het niet.”

“Zoals destijds de verwijten over Ansie, hè, alsof het mijn schuld was.”

“Het spijt me,” zei Andries.

“Laat die spijt nou maar, het is niet de eerste keer dat dit

tussen ons komt.”

Met veel geraas vlogen twee kolganzen van de dam op. Andries liep naar huis en kwam terug met twee glaasjes port. Hij zette er een naast zijn vrouw neer. In stilte keken ze naar de wolken die in de verte over de Langeberg schoven.

“Ik zei dat het me speet.”

“Laat maar,” zei ze. Ze raakte haar drankje niet aan.

“Nee, het helpt niet als we het hierbij laten, Magda, we moeten het uitpraten. Je weet dat ik soms te snel reageer; dingen zeg die ik niet bedoel. Maar ik keur die verhouding, of hoe je het ook wilt noemen, tussen Ansie en dat Van Greunen-kereltje niet goed. Ik heb ze daarnet met de verreijker bekeken. Toen ze daarboven op de heuvel stonden kuste Ansie hem schaamteloos. Ze liepen tegen elkaar aan te hangen toen ze naar beneden kwamen – hun vriendschap wordt veel te dik. Ansie is een mooi meisje en ik zag hoe hij naar haar keek, pas nog toen hij hier gezwommen heeft.”

“Maar het zijn nog kinderen, Andries. Hier in huis zijn ze niks anders. Je kunt het aan hun spel zien. Ansie is zo gelukkig als ze nog nooit geweest is. En ze is van slag als Sagie niet hier is. Nee, Andries, niet wegstijgen nu. Verder dan de waarheid kun je niet komen.”

“Hoe lang zal het bij spelen blijven, denk je?”

Ze gaf hem geen antwoord.

Ansie lag op haar bed, opgekruld rond haar kussen. Ze voelde het lijfje van het lam nog tegen zich aan, hoe hij telkens stootte tijdens het drinken. Ze hoorde hem nog steeds blèren.

ELF

Het was bijna winter. Sagie hoefde nog geen lange broek tegen de kou te dragen, maar hij wist dat het een kwestie van tijd was, want er is geen houden aan wanneer het ene seizoen eindigt en ruimte maakt voor het andere. Als troost voor de vruchteloze tijd die eraan komt, bloeien de aloë's, zei zijn moeder altijd.

De geiten hoefden niet ver het veld in te lopen om te grazen, en Sagie was daar blij om, want het leek dit jaar wel

of de jakhalzen van de hele Kleine Karoo zich op de Platberg ophielden. Er waren al twee jonge lammeren gepakt; de laatste een week geleden. Ansie en hij waren op de resten gestuit toen hij haar had laten zien tot waar de grenzen van Greundal liepen. Ze had weggekeken van de bloederige massa.

“Foei toch. Waarom pakken ze die lieve lammetjes?”

“Die zijn makkelijk te pakken, omdat die niet zo hard kunnen hollen als de grote. Zijn lammers of oude en zieke beesten die gepakt worden. Gaf Pa me het geweer maar, dan schoot ik al die rotzakken dood.”

“Ik dacht dat de Here op alle kleintjes lette,” had Ansie in zichzelf gekeerd gezegd.

“De Here heeft geen tijd om ook nog geiten te hoeden. Hij heeft zijn handen vol aan Freek uit de gevangenis te houden en ervoor te zorgen dat het genoeg regent en de larven niet alle kalebassen naar hun mallemoer helpen. En aan nog voortdurend te luisteren of er niet iemand vloekt.”

“Ik dacht dat Hij er wel op zou toezien.” Ze was langzaam van het karkas weggelopen. Haar handen hingen langs haar zij en ze wilde niet naar de rode en gele ronde keien kijken die Sagie voor haar had opgeraapt.

“Die zijn zeldzaam, keien met kleur. Je vindt die alleen hier op de Platberg. Ik raap er een paar voor je op, dan stop je ze in een fles voor op je toilettafel.”

“Ik wil geen keien.”

Toch was hij gaan zoeken en had hij zijn zakken volgestopt, zodat hij zijn broek met een hand aan de bovenkant moest vasthouden, zodat hij niet afzakte. Toen ze beneden waren gekomen, had Ansie een tijdje met haar lam gespeeld.

“Sagie,” had ze later gezegd, “ik ben blij met de keien, hoor.”

Sagie zat in de schuur pijpen te maken. Zijn vader en de arbeiders waren in een bocht van de rivier bezig stenen op elkaar te stapelen om te voorkomen dat het water weer over de wal zou slaan en het lager gelegen veldje overstromen.

Meer dan de helft van de water- en de zoete meloenen moest opnieuw aangeplant worden nadat ze dat jaar waren verzopen. En het vocht had de larven ook nog flink laten toenemen.

Met één oog keek hij naar de kromming van een kalebashals om in te schatten waar hij ging zagen voor het vastzetten van de pijpensteel. Wat Ansie hem gisteren had verteld, kon hij maar niet uit zijn hoofd krijgen. Met een potlood zette hij een streepje op de steelkant van de kalebas en zaagde het gedeelte af waar de stengel aan vast zat.

Nu moest hij boren zodat het klosje dat tussen kop en steel zou komen, stevig op de plek in de kalebas zou passen waar het vastgelijmd moest worden. Tegenwoordig draaide zijn vader de klosjes zelf sinds hij op een veiling voor een

zacht prijsje een draaibank had gekocht. Barend had beloofd Sagie met de draaibank te leren werken. Zodra hij tijd had, had hij gezegd. En in de winter zou er tijd genoeg zijn.

Hij bekeek de bocht van de kalebas in zijn linkerhand. In zijn rechterhand hield hij een rechte pijpensteel vast die volgens de lijn van de kalebas gebogen moest worden. Elke pijp is anders: krommer of dikker of kleiner.

De steel werd in een potje met warme bakolie op het gasfornuis gelegd om zacht te worden. Sagie wilde stelen leren maken, maar de man uit Johannesburg die altijd kalebas kwam ophalen voor de export en bij wie zijn vader de stelen kocht, wilde niet zeggen hoe dat moest.

Hij haalde de steel met een ijzerdraadje uit de olie en legde hem in een dikke lap zodat hij zijn hand niet zou branden, als hij hem ging buigen. Wanneer de steel afgekoeld zou zijn, zou hij zijn vorm houden.

Ansie had de vorige dag gezegd dat haar vader zijn boeken uit de boekenkast in zijn studeerkamer aan het halen was. Ze zei dat er overal dozen stonden zoals wanneer je inpakt om te verhuizen, maar dan alleen in de studeerkamer.

Ansie had haar moeder gevraagd naar het inpakken en of ze nu weer gingen verhuizen, maar ze zei dat haar moeder had willen weten of ze mal was – ze woonden nu juist zo heerlijk. En als haar vader wilde verhuizen, dan zouden zij en haar moeder niet meegaan. Dat was precies wat Sagie tegen Ansie gezegd had; dat hij niet geloofde dat ze weg

zouden gaan, hoe bang hij ook was dat ze toch zouden verhuizen. “Waarom was je vader dan nog maar een paar dagen geleden al dat dure gereedschap gaan kopen als hij van de boerderij weg wilde?” had hij gevraagd.

Zijn gedachten waren niet bij zijn werk. Automatisch boorden zijn handen het gat aan de dikke kant van de zwarte steel, die over de hals van het klosje moest. Met een blik-schaar knipte hij een rond schijfje uit een koperen plaat. Zijn vader geloofde niet in de machinaal gestanste koperen koppen die de Steenekamps op hun pijpen vastlijmden, dat spul liet gewoon los bij de eerste de beste val of stoot.

De Greundalse pijpen werden bewerkt met koper dat zorgvuldig over de randen van de kop van een hamer werd bevestigd om vervolgens stijf over de grote opening van de kalebashals te worden geklonken en dan nog met een licht hamertje te worden vastgetikt.

Hij legde de pijp die bijna af was naast zich neer bij de andere. Alleen het gat door het koper waar de tabak in gestopt werd, ontbrak nog en dan verder nog een gipsen vul-ling die precies genoeg ruimte voor de tabak openliet. Hij schoof zijn hoed een beetje naar achteren en wreef zijn handen, koud van het stilzitten in de schuur, tegen elkaar. Hij bedacht dat hij oom Steenekamp nog moest vragen naar de eucalyptussen, vooral dan die die zo recht omhoog groeiden op de berg. Hij zou maar niet zeggen waar ze voor waren, want hij wilde niet dat zijn vader en de ouders van

Ansie erachter zouden komen, en oom Lucas was een man die graag plaagde. Straks ging hij de balken ook nog hier voor hem afladen. Dan bleef alleen nog maar het laatste stukje tegen de heuvel over en daarvoor zou hij Huberts ezels lenen als die tenminste niet naar het asiel waren gebracht.

Opeens schoot hij rechtovereind: Ansies stem. Hij was er zeker van dat hij haar stem had gehoord. Hij stond op en liep naar het raam achter in de schuur waarvan de ruiten allemaal waren gesneuveld— een paar door zijn eigen katapult en de rest door de kinderen van de arbeiders. Hij glimlachte en wreef over zijn ongeschoren kin zoals oom Gert altijd deed wanneer hij ergens opgewonden over was. Zijn vader ging schelden als hij zag dat hij zich niet geschoren had, dat wist hij, maar vanochtend was hij vroeg op om een zieke ooi te verzorgen en had hij geen tijd gehad. Aan de stoppels stoorde hij zich niet.

Zijn blik bleef op Ansie rusten die bij het paplam zat.

Ze had een rok aan en een bloes met lange mouwen en ze lachte om het lam dat aan haar oor was begonnen te zuigen. Sagie zag dat ze op haar rug ging liggen en hoe de kleine pootjes butsen in haar borsten traptten. Hij hoopte dat een van de knopen van haar bloes open zou springen.

Een poos geleden was zijn hand per ongeluk tegen Ansies borst gekomen toen hij haar wilde optillen in de dam. Hij herinnerde zich dat het zachter was geweest dan de geiten-

blaas die Freek en hij eens vol met water hadden gevuld.

Hij glipte de schuur uit. Hij wilde haar van dichtbij bekijken terwijl ze dat niet wist. Misschien ging een van de knopen toch nog los.

“Sagrys!” Barend kwam over het erf aanlopen. “Waar ga je naartoe? Is er geen werk?”

Sagie stopte. “Echt, Pa, er is werk, maar ik wil net Ansie vlug goeiedag gaan zeggen. Ik hoorde haar daar bij het lam.”

“Waarom ren je dan als een bunzing op weg naar het kippenhok?”

Sagie trok zijn hoed laag over zijn hoofd en hoopte dat zijn vader zijn baard niet zag. “Gewoon om Ansie een beetje te laten schrikken, Pa.”

Hij stond naar zijn vader te kijken. “Mag ik eventjes naar haar toe, Pa?”

“Ja, vlug dan. Ik ga zolang kijken hoe je met de pijpen opschiet.”

Sagie draaide zich om en liep weg.

“Sagrys!” riep Barend hem achterna. “Is jouw vader een stoppelveld?”

“Pa?”

“Ga je scheren, man, voordat je dat meisje begroet.” Barend liep de schuur in.

Nadat hij zich geschoren had, ging Sagie naar Ansie toe. Het lam was in slaap gevallen met zijn kop op haar been.

“Dag, Ansie.”

Ze schrok niet van zijn stem. “Je had wel veel tijd nodig om te komen,” zei ze zonder op te kijken.

“Hoe weet je dat ik veel tijd nodig had?”

“Ik heb gekeken hoe je aan de pijpen werkte, door het raam van de schuur.” Ze lachte zachtjes. “Waarom hangt je mond de hele tijd open als je werkt, nou?”

“Je mag anderen niet bekluren. Als ik het geweten had, was ik niet gekomen. Je probeerde me ook te bekluren toen ik zonder kleren in de dam was.”

“Je jukt.”

“Nietes. Zelf gezien.”

Ansie ging weer achterover liggen en leunde op haar ellebogen. Sagie zag hoe haar bloes zich spande. “Jij kijkt ook veel naar mij. Je denkt dat ik dat niet weet.” Ze glimlachte en keek onbekommerd naar het lam. Sagie wist niet wat hij moest zeggen. Hij probeerde weg te kijken.

“Je moet weer aan het werk, joh, anders wordt je vader boos. Maar veeg eerst het stro van me af – kijk toch eens hoe ik eruit zie. Kom nou. Ben ik schoon van achteren? Nou ook van voor.”

“Pa zei dat ik op moest schieten. Ik denk dat hij staat te wachten.”

“Ik ben nog niet schoon, Sagie.”

“Ansie, man...”

“Ben je bang voor me?”

“Doei.”

Ansie speelde nog een tijdje met het lam voor ze naar de schuur liep.

“Ik heb Mamma weer naar de boeken gevraagd.”

Sagie hield niet op het koper aan de kop te klinken. Zijn mond was dicht. Hij wist dat ze wilde dat hij zou vragen wat haar moeder gezegd had. Het koper paste nog niet goed op de kalebas. Klinken en passen en klinken en weer passen.

“Wat zegt je moeder?”

“Hoe bedoel je, Sagie?”

“Wat zegt je moeder, man? Dat zeg ik. En ik zeg het niet eens, ik vraag het.”

“O. Gewoon over de boeken.”

Hij kon het koper vast gaan tikken op de kalebas. “Wat? Wat zegt ze?”

“Het zijn gewoon oude boeken, kapotte, die Pappa naar Oudtshoorn wil brengen, naar iemand die boeken opknaapt. We gaan niet verhuizen.”

“Ik zei je toch waarom zou je vader al dat dure spul kopen als hij wil verhuizen. Een van mijn geiten is ziek, nou hou ik haar maar in de kraal, bij de jakhalzen weg. Maar die ram die jouw moeder me gegeven heeft, is een flinke vent: loopt de hele dag te kijken en pakt de geiten precies wanneer er geen ellende van komt. Zit in z’n bloed, zegt Pa. Wacht maar tot het de goeie tijd is, dan zal je zien hoe hij de ooien beklimt. Ik krijg volgend jaar de beste jonkies van de

veemarkt. Met dat geld kan ik spullen voor ons huis kopen. En je moest eens zien wat oom Steenekamp hier binnenkort langs de weg voor me gaat afladen.”

TWAALF

“Je bent aan vakantie toe, vrouw. En Ansie ook. Ze was de stad gewend en het zal haar goed doen om er weer eens te komen. Ik heb al vliegtickets voor jullie besproken. Ansie heeft Durban nog nooit gezien en het is goed dat ze erachter komt wat er in de wereld te koop is.” Andries de Wet trapte zijn sigaret uit op het gras.

“Ik begrijp je niet, Andries. Sinds we hier zijn aangekomen is het als een vakantie voor me. Je weet dat ik mijn he-

le leven lang graag terug wilde naar het platteland, dat ik alleen omwille van Ansie in de stad wilde blijven, omdat ik dacht dat ze op een boerderij misschien eenzaam zou zijn – en omdat ik meende dat er in de stad meer mogelijkheden voor haar waren zich te ontwikkelen. Ik heb geen zin om weg te gaan en ik weet zeker Ansie ook niet. Ze hoeft niet te weten wat er in de wereld te koop is; haar wereld is hier: op Kopland; deze vallei. En ze is gezond nu. Kijk hoe bruingebrand ze is. Mooier ook dan ik ooit had gedacht dat ze zou worden.”

Met uitgestrekte nek kwam een kip nieuwsgierig over het erf aanlopen.

Andries probeerde het dier met een armzwaai te verjagen. “Hoe is dat vreselijke beest nou weer uit zijn hok gekomen? Het is elke keer dezelfde, denk ik. Je moet Letta opdragen het beest te laten vangen en slachten.”

“Je laat mijn kippen met rust, Andries. Ik bemoei me ook niet met jouw boerderij, ook al zie ik dat je perziken de krulziekte hebben.”

Hij was meteen gepikeerd. “Dat verhaal over de krulziekte is nou weer geklets van dat Sagrys -kereltje. Hij moet eens ophouden zijn neus in andermans zaken te steken voordat ik hem van mijn grond wegjaag.”

“Hij wou alleen maar helpen, en hij had bovendien gelijk ook. Elke keer nog dat hij iets zei over een kippenziekte of de grillen van een koe of wat dan ook, zat er wel iets in. Je

wilt alleen maar niet erkennen dat hij meer... zoveel van het boerenbedrijf afweet. Net zoals je niet weten wilt dat hij Ansie een heel nieuw leven gegeven heeft.”

De kip begon in een van de bloemperken te scharrelen. “Letta! Kom, jaag die kip toch weer naar zijn hok en zorg dat je het hek goed dichtmaakt! Ik heb er geen zin in weg te gaan, Andries.”

“Het is toch niet alsof je nooit meer terugkomt, vrouw. Het hotel is maar voor twee weken besproken. Roep Ansie liever, zodat ik met haar kan praten. Ze gaat ervan genieten zeg ik je.”

Ansie kwam van de kraal waar Andries een paar Angora-geiten hield. Haar haar hing los zoals ze het de laatste tijd droeg.

“Waarom lopen Pappa’s geiten niet in het veld zoals die van Sagie? Sagie zegt dat ze alleen maar duur voer vreten als ze zo opgehokt zijn.”

Andries liet zijn irritatie niet blijken. “Het zijn toch mooie dieren, de Angora’s. Mooier dan het boerenspul van die andere mensen, hè.

“Niet zo mooi als mijn Lammie.” Ze ging op het gras zitten.

“Wacht tot je hun jongen ziet, dan praten we verder.” Andries stak een sigaret op.

“Pappa wil je iets vertellen, Ansie,” zei haar moeder. “Praten jullie, dan kijk ik zolang hoe het er in de keuken toe-

gaat.”

“Ja, kom hier op mijn schoot zitten, toe. Je bent daar toch nog niet te groot voor?”

Ansie liep naar hem toe, maar ging op het gras tegen zijn benen zitten en streek haar jurk over haar knieën. Ze keek hem aan.

“Mamma en jij gaan op vakantie; naar zee; naar een plek waar je nog nooit bent geweest. Jullie mogen zo lang weg-blijven als jullie willen.” Ze sprong op en omhelsde haar vader. “Waarnaartoe, Pappa?”

“Durban.” Hij glimlachte naar haar.

“Mag Sagie mee?”

Andries pakte haar hand beet. “Kom, loop met Pappa mee. Ik wil gauw even kijken hoever ze met de nieuwe dam zijn.”

Ze liepen door de appelboomgaard. Andries hielp Ansie over de grote, ronde keien van de droge rivierbedding.

“Wil Pappa niet dat Sagie meegaat?”

“Het is niet dat ik niet wil dat hij meegaat; het gaat er alleen om dat Mamma en jij eraan toe zijn er eens even tussenuit te knijpen. En hij heeft veel werk op de boerderij – hij kan niet zomaar vakantie nemen. Mamma en jij moeten er maar een poosje van genieten in Durban.

“Ik zal schelpjes meenemen voor Sagie. En ook voor Pappa. Sagie kan voor Lammie zorgen.”

Sagie hoorde een auto het hek van Greundal binnenrijden. Hij stond op van zijn werk aan de pijpen in de schuur en gluurde naar buiten. Het was Ansies vader. Sagie wist dat hij nu uit George terug was waar hij Ansie en haar moeder naar het vliegveld had gebracht – maar waarom zou hij hierheen zijn gekomen?

Hij zag Andries uit de auto klimmen, zoeken tot hij Barend en de arbeiders zag, en toen naar zijn schoenen en kleren kijken. Sagie glimlachte, want hij wist dat Andries zo niet door de velden naar zijn vader toe zou lopen.

Andries liep terug naar zijn auto en drukte op de toeter. Barend keek op van zijn werk en bukte zich toen weer. Na een flinke poos zag Sagie zijn vader komen aanlopen. Voorzichtig liep hij op een drafje dichterbij, zodat hij kon horen wat de mannen tegen elkaar zeiden.

“Middag,” zei Barend.

“Ik wil met je praten, Van Greunen.”

“Heeft Sagrys zich misdragen daar bij jou?”

“Dat is niet waarover ik het wil hebben, maar kunnen we niet eerst wat uit de zon gaan staan?”

Barend liep naar het bankje onder de sering. “Ga zitten,” zei hij. Hij haalde de kurk van de kop van zijn pijp en streek een lucifer af. Zijn hoed hing hij aan een spijker in de boom.

Mieta kwam in de keukendeur staan. “Wil meneer dat ik koffie zet?”

“Dank je, Mieta, schenk ons maar een kopje in.”

“Ik hoef geen koffie.”

“Eén kopje is genoeg, Mieta.” Barend nam een trek van zijn pijp.

“Wat wil je voor je boerderij hebben, Van Greunen?”

“Wie zegt je dat ik wil verkopen?”

“Kijk, Van Greunen, jij hebt maar een klein stukje grond, dat weet je. Ik zal je er een prijs voor betalen die genoeg is om ergens anders een betere boerderij te kopen.”

Een gans vloog laag over de dam naast hen, kletste een grote kledder tegen de wal en landde op het water.

“Heb je je zinnen gezet op m’n boerderij of wil je mij hier weg hebben? Ik heb je toch niks kwaads gedaan; niemand.”

“Ik wil alleen dat je verhuist – jij en die zoon van je.”

Sagie ging op zijn hurken zitten. In zijn ene hand hield hij een kalebas. Hij vroeg zich af of zijn vader zou verkopen, maar hij kon zich dat niet voorstellen. Waar zouden ze naar toe moeten? En hoe moest het dan met Ansie en Dwarsrivier en de Toverkop?

“Mijn boerderij is niet te koop, meneer De Wet. Hij blijft van mij tot ik doodga en daarna is hij van Sagrys. En alleen de Here zal hem hier wegstrijken. Dank je, Mieta, neem maar weer mee naar de keuken, ik heb geen zin meer in koffie. Als je niks meer te zeggen hebt, dan ga ik weer aan het werk.” Hij pakte zijn hoed en liep weg.

Andries liep woedend naar zijn auto. Sagie lichtte zijn hoed toen hij voorbijkwam.

“Middag, oom. Ik had oom wel kunnen vertellen dat Pa Greundal niet zou verkopen. Oom had het mij moeten vragen.”

Na vijf dagen in Durban belde Ansies moeder om te zeggen dat ze terugkwamen naar Kopland. “Ansie verlangt naar huis, Andries, en ik ook.”

Ansie wilde direct naar Sagie toe gaan toen ze op de boerderij aankwamen.

“Je blijft gewoon hier!” zei Andries. “Kom we drinken met zijn drietjes een kopje thee of zo. Kijk wat een mooie middag het is.”

“Mamma...”

Ansies moeder ging op een tuinstoel zitten. “Ga gauw iets makkelijkers aantrekken, toe, dan praten we verder. Zeg even tegen Letta dat ze ons wat frisdrank brengt.”

Ze wachtte tot Ansie het huis in was. “Je gaat haar nou niet bij Sagie weghouden, Andries. Er zijn dingen waar je niets aan kunt veranderen. Als een kip een ei heeft, dan legt ze het, zegt Letta altijd, want dichtknijpen helpt niet. Zeg alsjeblieft tegen haar dat ze een half uur of zo naar Sagie kan, alsjeblieft.”

De telefoon van Kopland rinkelde. Ansie kwam naar buiten. “Pappa, het is een meneer die Pappa wil praten. Mag ik nu naar Sagie toe?”

“Ja goed, maar je blijft niet lang – een half uur maar.”

Andries bleef maar kort in huis en toen hij naar buiten kwam, glimlachte hij. Hij keek naar zijn vrouw. “Het hangt er zeker van af hoe goed een kip kan dichtknijpen, hè.”

Ansie trok haar schoenen weer aan. Ze had ze uitgetrokken om harder te kunnen rennen, maar de keitjes deden pijn aan haar voeten. Voor het eerst rook ze de kruidenbosjes; vroeger was dat alleen het geval wanneer Sagie een bosje bladeren in zijn hand had stukgewreven. Nu begreep ze wat het betekende als hij zei dat zijn moeder onder de geur van de struiken begraven lag.

Sagie had hen zeker zien aankomen, dacht ze, en hij wachtte op haar, want zijn vader zou hem niet toestaan zijn werk in de steek te laten om haar te komen begroeten. Ze liep het hek door, maar zag Sagie nergens. Hij was misschien achter zijn geiten aan en dan zou ze hem niet kunnen vinden. Ze liep naar de schuur. Daar had hij onlangs nog aan de pijpen gewerkt.

Hij zag haar niet aankomen, en vlug sprong ze achter hem en hield haar handen voor zijn ogen. Hij vloekte bijna van de schrik.

“Ansie!” Hij sprong op.

Ze greep hem vast en drukte haar hoofd tegen zijn borst. “We zijn gauw teruggekomen. Hier ben ik.”

Zo stonden ze lang bij elkaar tot Ansie zei: “Heeft Lam-mie naar me verlangd, Sagie?”

“Hij was bang dat je niet meer terugkomt.” Hij vertelde er niet bij dat hij, als hij overdag de kans kreeg, met het lam was gaan praten; het vertelde dat Ansie niet voor altijd weg was; dat hij in het veld en ’s avonds als de kaars uit was de Here gevraagd had haar te laten terugkomen.

“Jij hebt ook naar mij verlangd, hè.” Ansie hield Sagie een armlengte van zich af.

“Echt wel.”

“Zeker niet te veel, want jij hebt Lammie nog gehad. En Freek? Is hij nog niet teruggekomen?”

Sagie keek de andere kant uit. “Hij was hier geweest. Lammie goeiedag zeggen.”

“Is hij dan weer weg? Freek?”

“Ja.”

“Kwam hij dan alleen Jakkeliën bezoeken, hè Sagie? Wat kijk je nu vreemd?”

“Hij kwam Jakkeliën halen. Hij komt niet meer. Kom nou, dan kan je Lammie begroeten.”

Ansie speelde een poosje met het lam, “Hij is groot geworden. Zie je dat zijn poten langer zijn? Ik moet nu naar huis. Pappa zei dat ik maar even mocht blijven.”

“Wacht even,” zei Sagie. Ik heb een cadeautje voor je. Ik heb het hier tussen het koeienvoer gestopt. Het is de mooiste pijp die ik gemaakt heb.” Op zijn vlakke hand hield hij haar de stralend gele kalebaspijp voor.

Ze giechelde. “Dat is een heel mooi geschenk, Sagie,

maar ik rook toch niet.”

“Ach, man, dat weet ik. Ik ben toch niet simpel. Zet het ding op je toilettafel of op het dressoir in jullie zitkamer. Je kunt het koper poetsen als het uitslaat; maar je mag geen Brasso op de kalebas laten komen. En je laat de kalebas zó blinken, kijk, je wrijft hem zo langs je neus, dan komt er vet-tigheid op en dat wrijf je met je vinger over de hele kale-bas.”

“Morgen is het zaterdag, dan kom ik langs, direct na ik gemolken en ontbijt gehad heb. Alleen moet Caroline niet moeilijk doen en geen melk willen geven, maar ik weet er nu raad mee: ik knijp lekker stevig in haar neus, een vinger in elk neusgat. Dat werkt zo goed dat ik nauwelijks aan haar spenen hoeft te trekken of zij geeft melk. Wie komt daar bij jullie op bezoek? Wacht, die daar is toch oom Nieklaas Ger-tenbach zijn auto.”

“Wie is dat?” vroeg Ansie.

“De procureur. Hij verkoopt ook boerderijen.” Hij pakte Ansies hand beet en liep een eindje met haar op. “Jouw vader wilde onze boerderij kopen. Toen jullie die dag op vakantie gingen, jij en je moeder, toen kwam hij hier en zei tegen Pa dat we ergens anders een boerderij moesten gaan kopen; hij wilde ons hier niet hebben. Hij zei lelijke dingen en Pa werd kwaad. Jouw vader ook. Hij is hard weggereden. Zulke rijsporen getrokken hier op het erf.”

Sagie bleef staan. “En Pa zei dat hij Greundal niet ging

verkopen, want het is van mij als hij doodgaat. Ik zei het je toch. Pa heeft ook iets over de Here gezegd, maar Hij zal Greundal niet komen weghalen.”

“Ik moet nu gaan.” Ansie was opeens haastig. “Wat zoekt die man die boerderijen verkoopt daar bij ons?”

DERTIEN

Sagie en Ansie liepen over het pad omhoog naar het hek van oom Herman die op Die Meul boerde. Ze moesten over zijn grond om bij de Waterkloof te komen. Vanaf de eerste dag dat hij haar ontmoet had wilde Sagie haar al de kloof laten zien met zijn waterval waar in januari orchideeën bloeiden. Toen hij vanochtend bij haar aankwam had haar moeder gevraagd of ze niet naar de kloof wilden – Ansie had er bij

haar ouders al langer op aangedrongen of ze erheen mocht. Ansie had hem vertelde dat ze bij haar moeder gehuild had vanwege de man die boerderijen verkocht, omdat ze bang was dat ze uit Dwarsrivier weg zouden gaan.

Daarom mag ze mee, dacht Sagie, omdat ze gehuild heeft.

“Waarom loop je vandaag met een stok, Sagie? Tegen slangen?”

“Nee, man, deze tijd van het jaar slapen de slangen al; die lopen niet meer rond.”

“Ze lopen niet eens in de zomer. Ze hebben toch geen voeten. Soms kun je van die domme dingen zeggen, Sagie. Waarom neem je die stok dan mee?”

“Gewoon.”

“Waarom?”

Hij schoof het gewicht van de rugzak naar een schouder. “Als ik naar de kloof of naar de Toverkop ga, neem ik mijn stok mee. Denk je dat je moeder het goedvindt dat ik je de Toverkop laat zien? Je kunt in een dag makkelijk heen en terug, maar ik weet niet met een meisje.” Sagie hielp haar het laddertje over bij de draad naast het hek van Die Meul.

Ansies moeder had eerst met Barend moeten bellen om te horen of Sagie mee naar de kloof mocht. “Beter als tante aan Pa vraagt,” had Sagie gezegd, “anders zegt Pa makkelijk nee.” Ze had toen eten voor ze ingepakt: vlees om te barbecueën, en sandwiches en vruchten. Sagie verheugde zich op

de frisdrank met prik – die ene die zijn vader nooit wilde kopen.

“Ga ik je gauw eerst de oude molen wijzen, is net een stukkie van het pad af.”

“Die heb je me al laten zien, het stroompje daar en alles.”

“Echt, maar nog niet van toen hij weer werkte. Oom Herman heeft hem weer aan de praat gekregen. Nou niet echt de binnenkant van de machinerie en de molensteen, maar het wiel toch wel.”

Ansie ging op een van de houtblokken naast het grote wiel zitten. Ze wilde Sagie vertellen dat ze ondanks de ruwheid van de houtbast haar jurk niet onder zich hoefde te vouwen, omdat ze er een korte broek onder aan had. Haar moeder had gezegd dat Sagie haar zo gemakkelijk over de rotsen kon helpen en dat ze dan bij het klimmen allebei haar handen kon gebruiken zonder dat ze zich druk hoefde te maken dat haar jurk misschien zou opkruipen. Maar ze was te verlegen om het hem te zeggen.

Hij stond naast haar met zijn hand op haar schouder.

“Is het het water dat het wiel laat draaien, Sagie?” Ze liet haar hoofd zakken tot haar wang op zijn hand rustte.

“Het water, ja. Het loopt in de bakjes en maakt het wiel dan aan een kant zwaar. Aan de andere kant zijn de bakjes ondersteboven en loop het water er weer uit om het daar lichter te maken. Elk bakje pakt wel een paar gelling water, zegt oom Herman.”

“Is gellings zoiets als liters?”

“Echt wel. Een gelling is alleen meer. Kom.”

Waar de kloof begon, leek het of de berg gescheurd was. De roodbruine rotswanden staken hoog boven hen uit. Tussen de dichte bosjes door liepen ze de kronkelende kloof in.

“Waar is de rivier nou? Ik hoor hem wel, maar waar is hij?”

“Je zal hem strakjes weer zien. Hij loopt daaronder tussen de bosjes.”

Er blafte een baviaan. En nog een. Ansie bleef staan. “Ik ben bang, Sagie. Kom laten we liever gaan barbecueën bij het lemen dammetje. Toe.”

Hij lachte. “Nee, man, je hoeft niet bang te zijn. Ik ken die. Kijk nou.” Hij kneep de stok vast tussen zijn benen en hield zijn handen als een kommetje voor zijn mond. Hij blafte en een baviaan antwoordde. “Zie je? Ik ken die. Die zijn bang voor me.”

“Niet doen; straks komen ze hiernaartoe.” Ze ging tegen hem aan staan. “Houd me vast,” zei ze.

Toen ze de bocht omkwamen, zagen ze bavianen over de rotswanden scharrelen – steeds hoger tot ze achter de piek verdwenen.

“Komen ze niet terug?”

“Nee. Ik moet hout gaan sprokkelen. Er is geen brandhout bij de keuken. De keuken is waar ik en de anderen altijd eten klaarmaken. Is een klein grotje. Er komen maar

weinig mensen hier.”

“De rotswanden maken me bang, Sagie.”

“Toe maar, die zullen je niks doen. We lopen hier beneden langs.”

Tot aan de keuken was het pad gemakkelijk. Sagie gooide zijn vrachtje hout en de rugzak neer. De kloof om hen heen was nauw geworden met ver erboven alleen maar een streep lucht.

“Zie je wat allemaal op de keukenmuur geschreven is? Iedereen die hier komt schrijft zijn naam op en de datum. Ik zal de jouwe ook opschrijven naast de mijne. De hoeveelste is het vandaag?”

“Weet ik niet.”

“Dan schrijf ik alleen je naam. We leggen eerst de sinaas-appels en frisdrank onder het water vast met keien, en dan laat ik je de waterval zien. Als we terugkomen zal je trek hebben.”

“Kijk hoe helder het water is, Sagie, kun je het drinken?”

“Natuurlijk, ja, Pa zegt dat er nergens op de wereld lekkerder water is.”

Op blote voeten liepen ze van de grot weg verder omhoog in de kloof.

“Het water is te koud om in te lopen.” Ansie stond met haar jurk opgetrokken, tot haar kuit in het water.

Sagie tilde haar op en droeg haar over de plas. Het water liep over de breedte van de kloof waarvan de rotswanden

aan weerskanten loodrecht omhoog schoten.

“Ik zal je niet overal naartoe kunnen dragen,” zei hij, maar hij genoot van haar in zijn armen.

“Moeten we over die grote rots heen? Ik doe het niet. Dat gaat ons nooit lukken. Kom we draaien om, Sagie.”

“Het is te mooi bij de waterval om nu om te draaien. Kom, man, ik ken de rotsen. Ik help je wel.”

Naarmate ze vorderden en met Sagies hand stevig om de hare, begon Ansie met meer zelfvertrouwen te klimmen. Ze dachten niet meer aan de man die de vorige middag en avond met haar vader in de studeerkamer was geweest. Ze waren allebei kletsnat van de keer toen zij uitgegleden was en hij haar uit het water had moeten optillen. Ze was geschrokken, maar toen samen met Sagie begonnen te lachen.

Bij de waterval moesten ze hard praten om elkaar te verstaan. “Kom, we blijven hier,” zei Ansie.

“Je zal het te koud krijgen. Ik kan geen vuur maken: kijk, de lucifers zijn nat geworden.”

Ze liet hem een blad van een boomvaren afsnijden voor haar moeder. “Anders denkt ze dat ik jok als ik zeg dat de bladeren groter zijn dan ik.”

Bij de keuken maakte Sagie vuur met de aansteker die Ansies moeder in de rugzak had gestopt.

“Hou je jurk dicht genoeg bij de vlammen zodat hij droog kan worden.”

Ze trok haar trui uit en hij zag dat er op elke borst door

de bloes een knopje stond. Dat vond hij mooi.

Ze zag hem kijken. "Houd je van me?"

Hij keek weg. "Pas op! Je jurk vliegt in brand."

Ze glimlachte.

De vlammen lekten nog hoger op door het sprokkelhout dat Sagie op het vuur gooide. Hij ging op zijn hurken zitten met zijn handen open om ze warm te krijgen. "Ik vind je mooier als allemaal." Hij praatte niet hard. "Tot mooier als Louise van oom Truter."

Ze wist over wie hij het had. "Echt wel, Sagie?"

"Echt."

Een witkruisarend krijste schril over de rotswanden. De paar bomen in de kloof stonden lang uitgerekt om genoeg licht te krijgen. Omdat de zon al voorbij zijn middagpunt was en niet meer in de spleet scheen, werd het koud.

Ansie liep naar Sagie toe. "Til je armen op. Ik wil je hemd uittrekken voor je ziek wordt."

"Ik doe het zelf wel." Hij hing zijn hemd over een stok bij het vuur. "Ik ga nog wat hout halen. Dit hier is bijna opgebrand en we moeten nog vlees braaien. Wees maar niet bang, hoor, ik ga niet ver weg."

"Hoor je me, als ik roep?"

"Ik zal naar je luisteren." Hij bukte onder de eerste takken door en liep over de rivierkeien naar het paadje waarlangs ze gekomen waren.

"Zeg het als je dichterbij komt, Sagie, dan weet ik dat jij

het bent. Ik wil niet schrikken.” Ze trok haar korte broek onder haar jurk uit en hing hem naast Sagies hemd. De jurk was nog nat. Ze besloot die ook uit te trekken om hem droog te krijgen voor Sagie terugkwam. Eerst keek ze goed rond, helemaal langs de bovenste randen van de kloof, tot ze zeker was dat niemand haar zag. Ergens beneden in de kloof hoorde ze takken breken en ze besloot zich helemaal uit te kleden behalve haar slipje. Haar jurk zwaaide ze langzaam boven de vlammen. Af en toe luisterde ze of ze Sagie nog kon horen.

De hitte van het vuur deed haar goed. Haar huid werd warm. Ze dacht aan hoe Sagie en zij ’s avonds in de winter voor het kolenfornuis zouden zitten, met het afsluitdeurtje open om naar de kolen te kijken. Ze zou af en toe opstaan om te kijken of de kinderen nog sliepen en of ze nog toege-dekt waren. Misschien zouden ze ook een kat in huis hebben. Ze zou koffie voor Sagie zetten.

Toen ze Sagie zag die met een hand tegen een rots en met de andere tegen de tak van een boom aan stond, zei hij: “Ik kwam alleen maar een stuk touw halen om het hout vast te binden. Ik was vergeten te zeggen dat ik eraan kwam.”

Ze hield haar armen gekruist voor haar borst, maar zei niks. Ze keek hoe hij naar de rugzak liep met een hand schuin voor zijn ogen zodat hij haar niet kon zien.

“Sorry dat ik niet iets gezegd heb.” Hij pakte het touw,

maar liep niet weg. Met zijn rug naar haar toe bleef hij gehurkt zitten. "Ik wil je vader en moeder gaan vragen of ik met je mag trouwen. Maar ik moet het zeker eerst aan jou vragen."

"Mij heb je nog niet gevraagd." Ze hield nou haar jurk voor zich.

"Wil je?"

"Zo kun je me niet vragen, man; zo met je rug naar me toe. Kijk me aan."

"Maar je bent bloot."

"Kijk maar."

Hij draaide zich voorzichtig naar haar om en was opgelucht toen hij zag dat ze haar jurk voor zich hield. "Ik wil dat we trouwen. Dat we in het huis kunnen gaan wonen dat ik ga bouwen."

"Ik wil ook dat we trouwen." Ze liep naar hem toe. "Ga je me niet zoenen, Sagie? Je zoent iemand die je vraagt om te trouwen."

Hij bukte zich naar haar. Ansies jurk viel op de grond tussen hen in toen ze haar armen om zijn nek legde. Sagies vuile handen drukten tegen haar rug, haar borsten tegen de klamme koelte van zijn bovenlichaam.

"Je doet me zeer," zei ze. "Houd me wat zachter vast."

Hij hield haar vast zonder zeker te weten dat zij echt zo bij hem was. Hij wist dat ze met hem wilde trouwen. Hij wist dat hij om haar te krijgen zijn laatste geit zou geven.

Ze drukte haar gezicht tegen hem aan. "Sagie," zei ze, "mijn nek doet zeer als we zo staan en je me zoent."

Toen Sagie Ansies jurk op de grond openspreidde, beefden zijn handen. Samen gingen ze op de jurk liggen. Zijn ogen hield hij dicht.

"Kijk me aan, Sagie," zei Ansie. Ze trok zijn hand over haar zij tot op haar borst. "Ik wil dat je dat doet."

Ansies moeder liep het huis in toen ze er aankwamen. Ze had hen zien terugkomen en het laatste stuk in het oog gehouden. Ze hadden hand in hand tot bij het erf gelopen. Ze had Sagie nog nooit zo stil gezien en ze wist inmiddels dat er weinig dingen waren die hem de mond snoerden.

Sagie legde de rugzak neer. "Middag, oom."

Ansie kuste haar vader. "Het was de heerlijkste dag, Pappa! Kijk wat een groot blad ik heb meegenomen. Pappa en Mamma moeten een keertje meekomen naar de kloof. Het is alleen maar mooi en mooi en mooi. Zullen jullie een keer?"

Andries glimlachte naar haar. "Ik denk het niet, Ansietje, want er is een veel mooiere plek die ik j   wil laten zien. Ik heb een prachtige boerderij voor ons gekocht in Oost-Transvaal. Bergen overal waar je kijkt."

Naar Kopland hoefde Ansie niet te vragen.

"Oom," vroeg Sagie, "gaan jullie weg? Oom kan nou toch niet gewoon Ansie weg willen halen? Ansie wil dat niet,

oom.”

“Kijk, Van Greunen junior, ik laat me door jou niet de les lezen. Pak liever je biezen en ga naar huis voor ik me kwaad maak vandaag.”

Geschrokken deed Sagie een stap achteruit. Het was de eerste keer dat Ansies vader zo tegen hem sprak.

“Oom,” zei hij, “Ansie en ik... Oom mag haar nou niet weghalen.”

Andries ging vlak bij Sagie staan. “Wat Ansie en jij?” Sagie keek naar Ansie. Hij was bang. “Niks, oom, alleen maar dat zij niet weg wil.”

“Weg, van mijn boerderij af, kereltje. Nu!”

“Ja, oom. Middag, oom.” Sagie keek een moment naar Ansie voor hij zich omdraaide en wegliep.

“En blijf het beetje tijd dat we hier nog zijn weg bij Ansie – hoor je me!”

Sagie bleef staan. Hij keek om en zag Ansie naar huis rennen. Hij liep terug naar Andries.

“Oom...”

Andries keek niet meer naar Sagie. Hij stapte snel over het grasperk naar zijn voordeur.

Sagie bleef alleen achter op het erf van Kopland. Hij staaarde naar het huis dat helemaal verlaten leek. Achter hem dreven de twee zwanen op de dam.

Barend praatte niet met Sagie, omdat zijn aandacht meer bij

de drukte op Kopland was dan bij het werk. Hij had ook niks gezegd, omdat de geiten laat in de ochtend nog in de kraal waren en hij iemand anders had moeten sturen om de kraal open te maken. Sinds Sagie zaterdag van de kloof teruggekomen was, had hij bijna niks gezegd behalve aan de eettafel dat hij geen trek had. Mieta was komen vertellen dat zij gehoord had dat Kopland verkocht was en de De Wets gingen verhuizen.

Toen Barend de verhuiswagen zag rijden en dat de laatste spullen in de auto van de De Wets werden geladen, zei hij tegen Sagie: "Ga ze maar dagzeggen, als je wilt. Het maakt me geen donder uit of die kerel jou daar wil hebben of niet."

Sagie liet zijn schop vallen, "Dank je, Pa." Hij rende bukkend onder de pergola door. In zijn haast struikelde hij over de keien in het droge veldje voor de appelboomgaard, maar voordat hij de appelboomgaard bereikte, zag hij de Mercedes in beweging komen. Hij rende om hen bij het bamboebruggetje tegen te houden, maar toen hij daar aankwam, was de auto al voorbij. Misschien, dacht hij, kon hij hen voor zijn bij de weg, als hij terugging zoals hij gekomen was.

Ansie zag hem langs de boomgaard rennen. "Stop, Pappa alsjeblieft. Alsjeblieft! Kijk daar, hij is gevallen. Alsjeblieft, Mamma?" Ze greep haar vader bij zijn schouder beet. "Ik wil bij hem blijven! Stop!"

"Laat Pappa nou los, Ansie, hij weet wat het beste is," zei

haar moeder.

Andries de Wet keek recht voor zich uit naar de weg en gaf gas.

"Mamma, hij heeft zich pijn gedaan. Hij is weer gevallen. Ik wil niet weg. Sagie wilde met me trouwen." Ze keek door de achterraut tot ze Kopland en Greundal niet meer kon zien, tot de twee bulten van de Toverkop veranderden in twee scherpe, dunne spitsen.

Sagie stapte over de watervoor en klom de steilte op naar de weg. Er was bloed op zijn gezicht en knieën. Hij zag zijn vader bij het hek van Greundal staan.

Het stof van de auto van de De Wets was in het zwakke windje van de weg gewaaid. Hij liep naar de plek waar oom Lucas de balken voor hem had afgeleverd en tilde de punt van een ervan op zijn schouder. Hij sleepte de lange balk door het hek.

"Waar is die voor?" vroeg Barend. Hij probeerde te glimlachen.

"Voor het huis dat ik voor Ansie ga bouwen." Tranen liepen over Sagies gezicht.

"Ansie is weg, Sagie. Ik denk dat het beter is als je vergeet dat ze hier gewoond hebben." Barend draaide zich om naar de arbeiders, maar liep hen voorbij en klom tegen de damwal op om naar de berg op het water te kijken.

Sagie liep moeizaam verder met de balk die hij had gezaagd. Ansie was weg.

“Nietes,” zei hij. “Nietes.”

De winterzon wachtte op hem tegen de wal van de lemen dam.

In *Is Sagie* verken die bekroonde skrywer Jan van Tonder 'n wêreld van ontroerende onskuld.

Drie paadjies loop deur die vertelling wat so eenvoudig skyn te wees: die onskuld, die halfverstaan, en die oerdrifte wat onder alle dinge roer.

Van probleme waaroor mense hulle normaalweg bekommer, is *Sagie* nouliks bewus; hy kan dit nie peil of manipuleer nie; hy leef gewoon soos sy oë sien en sy lyf voel. Wanneer die wonder van sy liefde gebeur, ervaar hy dit sô, maar wanneer die werklikheid dit verbreek, die stroom hom teen sy wil in voer, teen sy hoop in, teen alles in waarvoor die oerdinge in hom vra – dan kan hy dit net ontken, en huil.

In hierdie roman groei *Sagie*, sy gesin, die landskap en die gemeenskap tot 'n eenheid; dit word 'n voortgang wat sonder om redes te verstrek, sonder dat dit verstaan of beheer kan word, eenvoudig 'n eie koers inslaan.

Met die slot van *Is Sagie* het Jan van Tonder een van die mooiste oomblikke in die Afrikaanse prosa geskep – P.G. du Plessis.

Die storie van *Sagie* het my diep geraak. Dit is 'n wyse en gentle boek – Rita Gilfillan.

Pretoria Kaapstad

ISBN 1-77002-040-3

9 781770 020405